

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 27 грудня 2024 р. № 1353-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН
управління відходами до 2033 року

Загальна частина

Розвиток вторинного використання ресурсів і становлення рециклінгу відходів є за сучасних умов імперативом розвитку будь-якої держави. В Україні склалася критична ситуація, пов'язана з утворенням, накопиченням, зберіганням, обробленням, відновленням та захороненням відходів, що характеризується подальшим розвитком екологічних загроз. Незважаючи на декларування пріоритетності проблеми відходів, розроблення відповідної нормативно-правової бази, а також впровадження різних цільових програм як на державному, так і на місцевому рівні, збільшення та накопичення відходів не зупинено.

Національний план управління відходами (далі — Національний план) є рамковим документом планування, яким визначаються головні напрями реалізації державної політики у сфері управління відходами, натомість, регіональними та місцевими планами управління відходами визначаються конкретні заходи, необхідні об'єкти інфраструктури, технології, які враховують місцеві умови, економічні розрахунки та спроможність реалізації.

Окремими напрямками реалізації державної політики у сфері управління відходами є зменшення захоронення біовідходів та запобігання утворенню відходів.

Національний план охоплює всю територію України, розробляється на період 10 років (2024—2033 роки) та підлягає перегляду кожні чотири роки з дати набрання чинності.

Зв'язок між ефективним управлінням відходами та сталим розвитком економіки є одним із головних пріоритетів багатьох країн у світі, зокрема України. У цьому контексті відповідно до глави 6 “Навколишнє природне середовище” розділу V “Економічне та галузеве співробітництво” додатка ХХХ Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678–VII (далі — Угода про асоціацію), Україна повинна імплементувати положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 р. про відходи та скасування деяких директив (далі — Директива 2008/98/ЄС), що передбачає, зокрема,

розроблення планів управління відходами згідно із п'ятиступеневою ієрархією відходів та програм щодо попередження утворення відходів, і положення Директиви Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 р. про захоронення відходів із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003 (далі — Директива Ради 1999/31/ЄС).

Крім того, планується імплементувати деякі положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 р. про пакування та відходи пакування (далі — Директива 94/62/ЄС), Директиви Європейського Парламенту та Ради 2006/66/ЄС від 6 вересня 2006 р. про батареї і акумулятори та відходи батарей і акумуляторів та про скасування Директиви 91/157/ЄС, Директиви Європейського Парламенту та Ради 2012/19/ЄС від 4 липня 2012 р. про відходи електричного та електронного обладнання, Директиви Європейського Парламенту та Ради 2000/53/ЄС від 18 вересня 2000 р. про зняті з експлуатації транспортні засоби, Директиви Європейського Парламенту та Ради 2019/904 від 5 червня 2019 р. про зменшення впливу деяких пластикових виробів на навколишнє середовище, Директиви Ради 86/278/ЄС від 12 червня 1986 р. про охорону навколишнього середовища і, зокрема, ґрунту, коли осад стічних вод використовується у сільському господарстві.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про управління відходами” (далі — Закон) управління відходами — комплекс заходів із збирання, перевезення, оброблення (відновлення, зокрема сортування, та видалення) відходів, включаючи нагляд за такими операціями та подальший догляд за об'єктами видалення відходів.

У рамках Національного плану відходи поділено на:

побутові відходи;

небезпечні відходи;

відходи промисловості та відходи видобувної промисловості;

відходи будівництва та знесення;

відходи сільського господарства;

медичні відходи;

відходи від продукції, на яку поширюється розширена відповідальність виробника (відходи упаковки, відходи електричного та електронного обладнання, відходи батарей та акумуляторів, відходи транспортних засобів, знятих з експлуатації, відходи мастил (олив), відходи шин, відходи текстилю тощо);

інші відходи (відходи окремих секторів економіки, управління якими є проблематичним).

Національний план є основним документом в ефективному та результативному управлінні відходами в Україні та спрямований на

зменшення негативного впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людей, досягнення максимально ефективного використання ресурсів, відкриття нових ринків і створення нових робочих місць, а також на створення умов для запобігання утворенню відходів та зменшення захоронення відходів, які біологічно розкладаються.

Основними принципами та цілями Національного плану, що відповідають державній політиці у сфері управління відходами, є:

дотримання ієрархії управління відходами (у порядку пріоритетності), що дасть можливість запобігти утворенню відходів, підготувати відходи до повторного використання, рециклінгу, відновити відходи і найменш бажаний варіант — видалити;

упровадження принципів “забруднювач платить”, “розширена відповідальність виробника”, “територіальної наближеності”, “фінансової стійкості”, “платоспроможності”, “самодостатності”, “сталого розвитку”;

участь громадськості, що дасть можливість залучати громадськість до розроблення планів управління відходами;

формування конкурентного середовища у сфері управління відходами.

Основною метою Національного плану є забезпечення переходу до сучасного управління відходами для їх ефективного використання як ресурсів та сталого розвитку шляхом запобігання їх утворенню відповідно до державної політики у сфері управління відходами; здійснення заходів у сфері управління відходами без загрози здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу шляхом зменшення негативних наслідків від утворення відходів та їх управління; забезпечення і підвищення ефективності такого використання, що є вкрай важливим для переходу до циркулярної економіки та забезпечення довгострокової конкурентоздатності.

Результатами реалізації Національного плану стане:

покращення стану навколишнього природного середовища та здоров'я людей, оскільки Національний план є ключовим інструментом у досягненні комплексного управління відходами, що передбачає зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище, захист здоров'я людей та збереження природних ресурсів;

сприяння реалізації державної політики у сфері управління відходами на національному рівні та виконанню Угоди про асоціацію;

створення передумов для фінансування та залучення інвестицій у сектор управління відходами;

ефективне використання природних ресурсів, зменшення обсягів відходів, підвищення рівня повторного використання та рециклінгу, що сприятиме переходу до циркулярної економіки та сталому використанню ресурсів;

створення нових робочих місць та сприяння економічному зростанню; забезпечення основи для стратегічного планування управління відходами в Україні на регіональному та місцевому рівні, а також на рівні підприємств, установ та організацій;

покращення системи моніторингу та контролю за управлінням відходами.

Національний план розробляється на основі даних, отриманих у результаті статистичних спостережень, адміністративних даних центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також даних обліку та звітності, наданих підприємствами, установами та організаціями.

Стан сфери управління відходами

Економічна характеристика

Проблема падіння виробництва та росту безробіття є ключовим ризиком функціонування української економіки. Інвестиційний розвиток країни є ускладненим, зважаючи на воєнні ризики, логістичні проблеми тощо. З початку 2023 року в Україні почала проявлятися спіраль циклічного скорочення росту безробіття. Так, протягом 2023 року у країні зареєстровано 483,2 тис. безробітних, що на 45,6 відсотка менше ніж роком раніше. Підприємства планують скорочувати число зайнятих, оскільки не очікують зростання попиту, а попит не зростає через зменшення зарплат та скорочення робочих місць.

За підсумками 2022 року середня заробітна плата збільшилась на 6 відсотків, безробіття зросло втричі (до 28 відсотків робочої сили), а реальні споживчі витрати населення зменшились на 20 відсотків.

За даними Держстату, інфляція в Україні (без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії) у 2023 році (грудень до грудня попереднього року) становила 5,1 відсотка.

Експерти Світового банку і Європейської комісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. на суму 134,7 млрд. доларів США, а потреби у відновленні — 410,6 млрд. доларів США.

Ключовими викликами для економіки України є падіння виробництва, збільшення кількості безробітних, послаблення стійкості державних фінансів, загроза валютній стабільності.

Повномасштабна війна на території України спричинила значну кризу в промисловості. Внаслідок війни припинили роботу понад третина промислових підприємств, значна частина яких пошкоджена та зруйнована.

Вплив війни на сектор управління відходами

Широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила різке збільшення обсягів відходів, серед яких пошкоджені та покинуті транспортні засоби та обладнання, уламки снарядів, відходи від руйнувань та інші відходи. Деякі з відходів є небезпечними, особливо медичні відходи, відходи із вмістом важких металів та відходи від руйнувань, які містять небезпечні компоненти, зокрема азбест.

За даними Міндовкілля, станом на кінець 2023 року загальний обсяг відходів від руйнувань, що утворилися внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, становив понад 600 тис. тонн.

За інформацією Київської школи економіки, знищено або пошкоджено понад 40 млн. кв. метрів житлового фонду, також постраждали десятки медичних установ і навчально-виховних закладів, торгових центрів і нафтобаз, тисячі метрів автомобільних доріг і залізничного полотна.

За даними звіту “Україна — швидка оцінка завданої шкоди та потреба на відновлення: лютий 2022 — лютий 2023 (Ukrainian)”, що спільно підготовлений Світовим банком, Урядом України, службами ЄС та ООН у координації з гуманітарними партнерами, партнерами з розвитку, науковими установами, громадськими організаціями та приватним сектором, шкода, завдана сфері поводження з твердими побутовими відходами, була суттєвою і дорівнювала 99,9 млн. доларів США, що призвело до порушень в роботі всієї мережі послуг сфери управління відходами, яка і до початку війни функціонувала на межі потужності. Найбільшу шкоду завдано Луганській, Донецькій, Харківській, Херсонській та Запорізькій областям.

Галузеві збитки оцінюються в 2,9 млрд. доларів США та включають розбір і вивезення відходів руйнування, недоотримані надходження та збільшені видатки, понесені органами місцевого самоврядування та компаніями, що займаються збором відходів.

Водночас міжнародний і європейський досвід свідчать про можливість зменшення таких збитків шляхом отримання вигоди від повторного використання матеріалів та відновлення відходів від руйнувань.

Повоєнна відбудова України повинна бути спрямована на кардинальну зміну економіки, зокрема на розвиток переробної промисловості. Ресурсно-орієнтована модель, незважаючи на короткострокові економічні вигоди, не є сталою в довгостроковій перспективі, оскільки вона залежить від зовнішніх ринків та цінової кон'юнктури, а також сприяє деградації навколишнього природного середовища. У цьому контексті наукові дослідження, що сприяють розробленню та впровадженню ефективних методів повторного використання та технологій рециклінгу відходів, набувають особливого значення.

Підготовка та здійснення комплексних заходів із захисту навколишнього природного середовища, особливо заходів, пов'язаних із збиранням, безпечним видаленням та управлінням величезними обсягами відходів, зокрема відходів від руйнувань, дасть змогу зменшити безпосередні ризики для навколишнього природного середовища та здоров'я людей.

Сучасна практика управління відходами в Україні вважається неефективною та призводить до негативного впливу на навколишнє природне середовище.

За даними Держстату, за 2020 рік в Україні утворено понад 462,4 млн. тонн відходів, у тому числі 85 відсотків відходів видобувної промисловості, 11 відсотків переробної промисловості та 1,3 відсотка побутових відходів, решта — відходи інших джерел. Небезпечних відходів в країні утворено 532 тис. тонн. Обсяг імпорту відходів становив 2,7 тис. тонн, з них 1,5 тис. тонн небезпечних відходів. Обсяг експорту відходів становив 257,8 тис. тонн, з них 0,1 тис. тонн небезпечних відходів. Експортуються з України в основному відходи кольорових металів та відходи акумуляторних батарей.

Утворення відходів на одну особу в Україні у 2020 році оцінюється в 11,1 тонни, що більш як вдвічі перевищує показник країн ЄС — 4,8 тонни.

Динаміка загального обсягу утворення відходів демонструє коливання у період 2010—2022 років. З 2014 року почалося падіння валового внутрішнього продукту та загального обсягу утворених відходів, що пов'язано з тимчасовою окупацією економічно активних регіонів, що призвело до зниження економічної активності, а отже, і утворення відходів. Після зменшення обсягу утворення відходів до 295,8 тис. тонн у 2016 році спостерігалось їх зростання. З 2022 року загальна кількість відходів знову знизилася через закриття та пошкодження промислових підприємств та велику хвилю міграції. Водночас збільшилися обсяги відходів від руйнувань.

За період 2010—2020 років середній показник утилізації відходів становив 27 відсотків, середній показник спалювання відходів — 0,3 відсотка, решта відходів піддавалась операціям видалення або тимчасового зберігання.

Станом на 2020 рік загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях та об'єктах, становив 15635,3 тис. тонн.

Високий рівень утворення відходів та низькі показники їх використання як вторинної сировини призвели до того, що в Україні в державному, соціальному та приватному секторах більшість відходів, які накопичуються щороку, вивозяться на місця видалення відходів.

Аналіз утворення та управління відходами за видами

Опис наявної системи збирання та оброблення відходів дає змогу отримати повне уявлення про потоки відходів. Це є основою для визначення потенційних сфер для вдосконалення та планування створення процесів та об'єктів збирання і оброблення відходів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

Побутові відходи

Утворювачами побутових відходів є домогосподарства, підприємства, установи та організації всіх форм власності, якщо утворювані ними відходи подібні за своїм складом до відходів домогосподарств.

Згідно із статтею 1 Закону побутові відходи — змішані та/або роздільно зібрані відходи від домогосподарств, включаючи відходи паперу, картону, скла, пластику, деревини, текстилю, металу, упаковки, біовідходи, відходи електричного та електронного обладнання, відходи батарей та акумуляторів, небезпечні відходи у складі побутових, великогабаритні та ремонтні відходи, а також змішані та/або роздільно зібрані відходи з інших джерел, якщо ці відходи подібні за своїм складом до відходів домогосподарств.

В Україні немає системних досліджень з офіційними даними щодо морфологічного складу побутових відходів, а точкові дослідження часто суперечливі за своєю природою. Проте на основі наявних даних досліджень з визначення морфологічного складу побутових відходів у населених пунктах України прийнято усереднений морфологічний склад відходів (відходи харчових продуктів становлять 20,3 відсотка, паперу та картону — 6,4 відсотка, полімерів — 11,5 відсотка, скла — 19,3 відсотка, чорних та кольорових металів — 1,9 відсотка, текстилю — 3,8 відсотка, дерева — 1,2 відсотка, небезпечні відходи — 0,7 відсотка, кістки, шкіра, гума — 3,6 відсотка, залишок після вилучення компонентів — 31,3 відсотка).

За даними Мінінфраструктури, в Україні за 2021 рік утворилось понад 51 млн. куб. метрів побутових відходів (понад 10 млн. тонн), перероблено та утилізовано близько 7,64 відсотка побутових відходів, з них 1,14 відсотка спалено, а 6,5 відсотка побутових відходів потрапило на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттєпереробні лінії. Згідно з даними, наданими обласними військовими адміністраціями (без урахування відомостей щодо тимчасово окупованих територій), у населених пунктах України за 2022 рік утворилось майже 39 млн. куб. метрів побутових відходів (понад 7 млн. тонн), перероблено та утилізовано близько 9,9 відсотка побутових відходів, з них 1,66 відсотка спалено, а 8,24 відсотка побутових відходів потрапило на заготівельні пункти вторинної сировини та сміттєпереробні лінії.

Відповідно до Закону органи місцевого самоврядування забезпечують управління побутовими відходами згідно з правилами благоустрою населеного пункту, регіональними та місцевими планами управління

відходами та забезпечують кожному утворювачу побутових відходів надання послуги з управління побутовими відходами.

Організація роздільного збирання побутових відходів здійснюється виконавчим органом сільських, селищних, міських рад згідно з Методикою роздільного збирання побутових відходів, затвердженою наказом Мінінфраструктури від 13 грудня 2023 р. № 1130.

Великогабаритні, ремонтні, небезпечні відходи, відходи зелених насаджень збираються окремо від інших побутових відходів.

Під час проектування житлових та нежитлових будинків передбачаються будівництво та облаштування контейнерних майданчиків для роздільного збирання побутових відходів, урн для збирання побутових відходів.

Житлові масиви і внутрішньодворові території, дороги загального користування, зупинки громадського транспорту та інші об'єкти благоустрою населених пунктів, а також місця проведення масових заходів обладнуються контейнерними майданчиками для роздільного збирання побутових відходів, урнами для збирання побутових відходів.

Територіальні громади на засадах співробітництва можуть спільно фінансувати будівництво, реконструкцію та/або утримання об'єктів оброблення побутових відходів, реалізовувати спільні проекти, спільно фінансувати (утримувати) підприємства, установи та організації комунальної форми власності, утворювати спільні комунальні підприємства, установи та організації, спільний орган управління.

Мережа приймальних пунктів наявної системи заготівельних організацій та підприємств, виробничо-екологічне об'єднання "Укрвторма" із збирання вторинної сировини, а також локальні мережі включають 1500 підприємств, які формують організаційно-виробничу інфраструктуру ринку та мають потужності з рециклінгу відходів.

Станом на 2022 рік майже 80 відсотків населення України охоплено послугами з вивезення побутових відходів. В Україні у 1440 населених пунктах (без урахування відомостей щодо тимчасово окупованих територій, а також східних та південних регіонів України, які через військову агресію з боку Російської Федерації не мали можливості надати повну інформацію) впроваджується роздільне збирання побутових відходів, яким охоплено 72 відсотки мешканців цих регіонів. Загалом близько 30 відсотків населення країни охоплено роздільним збиранням відходів.

У населених пунктах, зокрема селах та селищах поширеною є практика використання одного контейнера для збирання пластику. У містах використовується двоконтейнерна схема із збиранням "сухої фракції" ресурсоцінних компонентів та змішаних відходів або триконтейнерна із різними варіаціями збирання відходів пластику, паперу, скла та металу.

На сьогодні управління побутовими відходами в Україні в основному базується на технологіях невисокого рівня, які спрямовані на їх переважне захоронення.

В Україні у 26 населених пунктах працює 31 лінія для сортування відходів. Єдиний сміттєспалювальний завод потужністю близько 250 тис. тонн працює в м. Києві.

Загалом діє 5,7 тис. звалищ і полігонів загальною площею майже 8 тис. гектарів, 40 відсотків з них потребують рекультивації. Лише близько 120 полігонів відповідають державним будівельним нормам. На 55 полігонах наявна система збирання фільтрату, у тому числі на 50 полігонах наявна система знезараження фільтрату, на інших — влаштовано резервуари-накопичувачі, звідки періодично фільтрат транспортується на очисні споруди. На 18 полігонах влаштовано систему вилучення біогазу та експлуатуються когенераційні установки.

Небезпечні відходи

Основними утворювачами небезпечних відходів в Україні є промислові, сільськогосподарські та транспортні підприємства, заклади охорони здоров'я, домогосподарства, а також інші підприємства, установи та організації всіх форм власності.

Проведений аналіз обсягів утворення та поводження з відходами I—III класів небезпеки в 2010—2022 роках показав їх суттєве зменшення як в абсолютних (з 1659,9 до 498 тис. тонн на рік), так і відносних величинах (з 36 до 12,2 кілограма на одну особу за рік), що в кінцевому підсумку дало екологічний ефект, оскільки знизилось накопичення відходів протягом експлуатації в місцях їх видалення (з 26,9 до 19,7 кілограма на кв. кілометр території). При цьому суттєво змінилась структура утворюваних відходів через зменшення обсягів утворення відходів II класу небезпеки з 30,52 відсотка до 6,51 відсотка та збільшення з 69,2 відсотка до 93,1 відсотка відходів III класу небезпеки.

У структурі утворюваних відходів спостерігається суттєве зростання обсягів відходів кислот, лугів та солей з 19,2 відсотка до 30,3 відсотка, осадів промислових стоків, інших мінеральних відходів. Водночас значно скоротились обсяги утворення відходів чорних металів, тваринних екскрементів, сечі та гною, відходів згоряння.

Частка утилізації небезпечних відходів становила в середньому 69 відсотків, спалювання — близько 3 відсотків, видалення — 28 відсотків.

Відходи, що містять стійкі органічні забруднювачі

Одними з найнебезпечніших ксенобіотиків для здоров'я людини і навколишнього природного середовища, які відносяться до стійких органічних забрудників є поліхлоровані дифеніли. Попередня інвентаризація стійких органічних забрудників в Україні показала, що

майже все накопичення токсикантів припадає на електрообладнання. За кількістю накопичених стійких органічних забрудників лідерами є Донецька (724 тонни), Дніпропетровська (458,5 тонни), Волинська (280 тонн) та Київська (255 тонн) області. Стосовно галузей промисловості слід зазначити, що тут лідерами є металургія за кількістю трансформаторів з концентрованими поліхлорованими дифенілами та машинобудування за кількістю конденсаторів з поліхлорованими дифенілами.

Інформаційна система “База даних поліхлорованих дифенілів в Україні” була створена як Національний реєстр поліхлорованих дифенілів в Україні (загальна маса стійких органічних забрудників за результатами первинної інвентаризації приблизно оцінюється в 5 тис. тонн). З 2017 року зазначений Національний реєстр поповнюється базами даних забрудненого обладнання, що містить поліхлоровані дифеніли.

Відходи, що містять азбест

Використання азбесту та інших шкідливих для навколишнього природного середовища речовин під час будівництва багатоквартирних будинків та приватних домівок в Україні досі є поширеною практикою. Щороку для азбестомістких виробів виробляється в середньому 110 тис. тонн хризотилітових матеріалів. Ці речовини використовувалися в Україні в покрівельному шифері та інших елементах будинків.

За даними Держстату, у 2020 році поводження з відходами, що містять азбест, відбувалось таким чином: 28 тонн спалено, 20,1 тонни видалено у спеціально відведені місця та об’єкти (дані щодо утилізації відсутні). Дані Держстату не відображають повної картини утворення відходів, що містять азбест, адже щороку в Україну ввозиться 300—500 тис. тонн азбестовмісної сировини.

Відходи, що містять ртуть

Основними джерелами утворення відходів, що містять ртуть, є пристрої, предмети, інструменти, які використовуються в електроенергетиці, промисловості та домашніх господарствах, наприклад, термостати, барометри, манометри, ртутні вимикачі, люмінесцентні лампи. Значні обсяги відходів ртуті утворюються як побічний продукт у процесі виробництва або обробки.

До широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України ртутьвмісні відходи переробляв тільки Микитівський ртутний комбінат (м. Горлівка). На даний час поблизу Львова (с. Муроване) державним підприємством “Боднарівка” побудовано сучасний завод для оброблення ртутьвмісних відходів (ламп, термометрів). За годину на заводі переробляється 800 компактних або 500 трубчатих люмінесцентних ламп. Цього достатньо для утилізації люмінесцентних ламп з усієї західної частини України.

Операції з поводження з небезпечними відходами здійснювалися до 9 липня 2023 р. на підставі ліцензії на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами. Після набрання чинності Законом суб'єктам господарювання для провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами необхідно отримувати ліцензії на провадження такої господарської діяльності. Відповідно до даних Реєстру виданих ліцензій на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами в Україні станом на 2023 рік функціонувало 188 суб'єктів господарювання, що мали відповідну ліцензію. За результатами перевірок Міндовкіллям суб'єктів господарювання, що мали ліцензії на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами, встановлено, що понад 50 відсотків з них не мали матеріально-технічної бази, заявленої у документах. Третина ліцензіатів взагалі не знайдена за місцем провадження господарської діяльності, зазначеним у ліцензіях. Відповідно до Реєстру виданих ліцензій на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами ряд областей України (Волинська, Луганська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька та Чернігівська області) не мають жодного суб'єкта господарювання, який би мав діючі потужності та міг би переробити, знешкодити, утилізувати, видалити чи захоронити небезпечні відходи.

В Україні існує близько 300 накопичувачів небезпечних відходів, які побудовані без належного технічного захисту і стали джерелом екологічної небезпеки регіонального масштабу. Обладнані сховища для зберігання небезпечних відходів і установки для їх знешкодження та регенерації мають лише окремі суб'єкти господарювання.

На сьогодні в Україні відсутні промислові потужності для повного відновлення та видалення відходів, що містять стійкі органічні забрудники. Збирання та зберігання здійснюються компаніями, що мають ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами. Для оброблення відходів, що містять стійкі органічні забрудники, вони передаються за кордон відповідно до умов транскордонного перевезення відходів. Ця діяльність зазвичай провадиться в рамках проектів міжнародної технічної допомоги. Створення власної системи управління такими відходами відображено в стратегічних документах України.

Збирання ртутьвмісних відходів, що утворюються в домогосподарствах, зокрема ламп та термометрів, здійснюється лише в деяких населених пунктах.

Оскільки значна частина з майже 300 діючих накопичувачів небезпечних відходів опинилась в зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, що унеможливує забезпечення їх належний технічний захист та експлуатацію, вони стали джерелом екологічної

небезпеки регіонального масштабу. Як результат — збільшення обсягів накопичення небезпечних відходів суб'єктами їх утворення на місцях тимчасового складування і зберігання.

Це підтверджується і даними про загальний обсяг відходів I—III класів небезпеки, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів за регіонами. Так, на зону активних бойових дій та тимчасово окуповані території припадають максимальні обсяги накопичення: Запорізька область (7659 тис. тонн), Сумська область (2401,4 тис. тонн), Донецька область (815,7 тис. тонн), Луганська область (746,2 тис. тонн), Дніпропетровська область (185,8 тис. тонн), Харківська область (116,7 тис. тонн).

З метою встановлення вичерпного переліку документів, які додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами, та вичерпного переліку організаційних, кадрових, технологічних вимог, обов'язкових до виконання під час провадження такої діяльності, прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2023 р. № 1278 “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами” (Офіційний вісник України, 2024 р., № 5, ст. 226).

Відходи промисловості

Більшість відходів промисловості утворюються на підприємствах:

гірничої та гірничо-хімічної промисловості;

чорної та кольорової металургії;

машинобудівної та металообробної промисловості;

лісової та деревообробної промисловості;

енергетики;

хімічної, нафтохімічної та суміжних галузей промисловості;

харчової промисловості;

легкої промисловості.

У 2020 році відходів від переробної промисловості утворено 52311 тис. тонн — найбільшу частку становило утворення відходів від металургійного виробництва.

Слід зазначити, що дані щодо обсягів утворення цих відходів не відображають реальну ситуацію і потребують уточнення та покращення ведення обліку із застосуванням єдиних підходів ведення звітності у регіонах та на підприємствах усіх форм власності.

Велика кількість різних видів відходів утворюються під час оброблення сировинного концентрату в готову продукцію на кожній технологічній операції. На деяких підприємствах утворюється понад 200 видів відходів основного та допоміжного виробництв (доменні, феросплавні і

сталеплавильні шлаки, зола, паливні шлаки, фуси, кисла смолка, кислі гудрони тощо).

Суб'єкти господарювання передають відходи, які утворюються у виробничих процесах, для відновлення або видалення на об'єкти оброблення відходів або здійснюють операції з оброблення самостійно за наявності відповідних потужностей. На сьогодні переважаючим методом управління відходами є їх видалення. Спостерігається високий рівень накопичення відходів суб'єктами господарювання в місцях провадження господарської діяльності без подальшого оброблення.

У багатьох випадках відходи промисловості містять у своєму складі чорні, кольорові, рідкісні, благородні метали, а також нерудну сировину, серед яких відходи гальванічних виробництв, чорної і кольорової металургії, хімічної промисловості тощо.

Відходи видобувної промисловості

Відходи видобувної промисловості утворюються в результаті виконання суб'єктами господарювання робіт із геологічного вивчення, видобування (включаючи розробку кар'єрів), переробки та зберігання корисних копалин.

З розвитком гірничодобувної, металургійної та інших галузей промисловості на території багатьох населених пунктів України почали розміщувати відвали розкривних і шахтних порід, шлаків, шламосховища.

За даними Держстату, за 2020 рік в Україні утворено 391 077,9 тис. тонн відходів видобувної промисловості. Найбільше утворювалось відходів від видобування металевих руд, що становило майже 94 відсотки загального утворення відходів видобувної промисловості у 2020 році, решта відходів утворювалась під час видобування кам'яного та бурого вугілля і видобування інших корисних копалин.

Основну масу відходів видобувної промисловості відносять до відвалів, териконів, шлаго- і хвостосховищ та інших накопичувачів, яких вже нараховують декілька тисяч. Для цих накопичувачів відчужують значні площі земельних угідь, більшість з них не забезпечені надійною ізоляцією для запобігання забрудненню навколишнього природного середовища. Так, наприклад, у Донецькому регіоні є численні терикони відвальних порід вугільних шахт, у Маріуполі — відвали шлаків, шламосховища, у Харкові — відвали горілої формувальної землі, шламосховища.

Відходи будівництва та знесення

Відходи будівництва та знесення утворюються під час будівництва або знесення (демонтажу) будівель і споруд.

До основних утворювачів відходів будівництва та знесення можна віднести виконавців будівельних робіт, виконавців робіт (замовників)

демонтажу, індивідуальних забудовників, фізичних та/або юридичних осіб, що виконують роботи з поточного та/або капітального ремонту.

До основних компонентів відходи будівництва та знесення можна віднести бетон, цеглу (цегляний бій), плитку та кераміку, метал, деревину, скло, пластмаси тощо.

Відходами від руйнувань є частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) об'єктів, а також матеріали, предмети, які були всередині або поряд з такими об'єктами у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу та які повністю або частково втратили свої споживчі властивості та не можуть у подальшому використовуватись за місцем їх утворення чи виявлення. Відходи від руйнувань є подібними до відходів будівництва та знесення, однак через неконтрольоване утворення їх склад є менш передбачуваним, що ускладнює управління ними.

Зазначені відходи потребують обов'язкового сортування та визначення можливості їх подальшого оброблення за кожним складником.

Відходи будівництва та знесення і відходи руйнувань — цінний вторинний ресурс, який широко використовується у світовій практиці. Однак відходи від руйнувань додатково містять побутові відходи, небезпечні відходи у складі побутових, залишки снарядів та вибухових речовин тощо, а це ускладнює їх комплексне використання.

Згідно з даними Держекоінспекції, обсяги утворення відходів будівництва та знесення зменшились з 1,4 млн. тонн (2015 рік) до 0,8 млн. тонн (2022 рік), що становить відповідно 33 кілограми та 19 кілограмів на одного мешканця на рік.

Офіційні дані щодо відходів будівництва та знесення в Україні не відображають всі види діяльності, які призводять до їх утворення. За підрахунками маса утворюваних відходів становитиме в середньому 175 кілограмів на одну особу в рік або близько 7,3 млн. тонн на рік по країні. Це приблизна оцінка обсягів відходів, що утворилися під час будівництва, ремонту та знесення будівель, доріг, мостів та інших споруд. Оцінка виконана на загальнодоступних даних про споживання матеріалів, наданих державними та промисловими організаціями.

На сьогодні спеціалізованих полігонів для видалення відходів будівництва та знесення в Україні немає. У м. Києві є лише полігон будівельних відходів № 6 ПРАТ "Київспецтранс". В інших населених пунктах ці відходи потрапляють на полігони та звалища побутових відходів або в гіршому випадку — на несанкціоновані звалища. В Україні немає компаній, здатних надати комплексну послугу з управління відходами будівництва та знесення. Основна проблема — мала кількість спеціалізованого обладнання з демонтажу будівель (екскаваторів із спеціальними насадками, дробарок для твердих будівельних матеріалів), яке здебільшого є власністю приватних компаній.

За розрахунками приблизний обсяг ринку послуг з вивезення відходів будівництва та знесення і демонтажу будівель становить від 12 млрд. гривень на рік, при тому що 525 млн. гривень коштує захоронення 3,5 млн. тонн відходів. За правильного підходу щодо розділення відходів під час знесення такі витрати можуть стати доходом у 300—350 млн. гривень.

Природа утворення відходів будівництва та знесення під час застосування практики вибіркового знесення є контрольованою, що дає змогу організувати процес сортування відходів більш ефективно та, як наслідок, дасть можливість отримати більш якісний вихідний матеріал для повторного використання, рециклінгу та іншого відновлення.

Обсяги відходів будівництва та знесення зростуть під час відновлення зруйнованих та пошкоджених об'єктів, а також будівництва нових. Значна кількість відходів будівництва та знесення, що буде утворюватися, може слугувати джерелом додаткових матеріалів для повторного використання, рециклінгу та іншого відновлення.

Для забезпечення ефективного управління відходами будівництва та знесення виникає потреба в запровадженні сучасних механізмів із залученням кращих світових практик у цій сфері. На основі проведених аналітичних досліджень та напрацьованих економічних моделей потребуватиме розвитку відповідна інфраструктура з об'єктами зберігання, сортування, оброблення та виробництва продукції із вторинної сировини.

Відходи сільського господарства

Утворювачами відходів сільського господарства є виробники сільськогосподарської продукції: домашні господарства, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи тощо. Відходи сільського господарства в Україні за походженням поділяються на відходи рослинного походження, відходи тваринного походження, агрохімічні відходи (залишкові добрива, хімічні та органічні засоби захисту рослин, ветеринарні препарати) та аквакультуру.

Потенційними факторами негативного впливу на навколишнє природне середовище є такі типи відходів виробництва продукції сільського господарства: органічні відходи рослинного походження, органічні відходи тваринного походження, залишкова кількість добрив, хімічних та біологічних засобів для захисту рослин, ветеринарних препаратів.

За даними Держстату, частка відходів сільського господарства від загального обсягу утворених відходів становить не більше 4 відсотки. Основна маса відходів сільського господарства до набрання чинності Законом належала до IV класу небезпеки.

Актуальним залишається питання управління відходами хімічних засобів захисту рослин та агрохімікатів.

Окрему групу відходів хімічних засобів захисту рослин становлять непридатні та заборонені до використання пестициди, виготовлені та накопичені ще за часів Радянського Союзу.

Згідно з даними Держстату, статистичними спостереженнями охоплено лише юридичні особи, поза державним обліком домогосподарства — виробники сільськогосподарської продукції — утворювачі відходів, частка яких у виробництві продукції тваринництва становить 50,96 відсотка та 44,13 відсотка продукції рослинництва (третина зернових і зернобобових, соняшнику, дві третини поголів'я великої рогатої худоби, половина свиней та птиці).

Отже, інформація Держстату не забезпечує повноти даних про обсяги утворених відходів сільського господарства та потребує доповнень. Більш репрезентативними за таких обставин будуть розрахункові дані. За даними Держстату, загальний розрахунковий обсяг відходів рослинного походження в Україні становив 127,849 млн. тонн у 2020 році. На відходи кукурудзи припадає 42,1 відсотка усіх відходів рослинництва, соняшнику — 23,9 відсотка, пшениці — 22,2 відсотка. Меншу частку займають відходи ячменю — 5,6 відсотка, ріпаку — 5,1 відсотка, інших зернових — 1,3 відсотка. Найбільші обсяги відходів рослинного походження спостерігаються в областях степової та лісостепової зон України (Полтавська — 10,273 млн. тонн, Вінницька — 9,796 млн. тонн, Кіровоградська — 8,839 млн. тонн), менші — в областях Карпатського регіону (Закарпатська — 0,16 млн. тонн, Чернівецька — 0,69 млн. тонн, Івано-Франківська — 0,122 млн. тонн).

Узагальнення даних утворення відходів тваринного походження дає підстави для визначення питомих показників відходів стосовно поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці, на основі чого здійснено розрахунки основної маси відходів тваринного походження, які складаються з гною та посліду. Розрахунковий обсяг відходів тваринного походження становить 49,646 млн. тонн. На відходи великої рогатої худоби припадає 62,3 відсотка всіх відходів тваринного походження, свинарства — 34,6 відсотка, птахівництва — 3,1 відсотка. Найбільші обсяги утворення відходів тваринного походження є у Хмельницькій (3,207 млн. тонн), Вінницькій (3,206 млн. тонн) і Полтавській (2,957 млн. тонн) областях. За цією групою відходів немає такої великої розбіжності за обсягами між областями, як це має місце щодо відходів рослинного походження. Лише в Миколаївській, Луганській та Чернівецькій областях показник відходів тваринного походження був меншим від 1 млн. тонн.

До відходів тваринного походження належать також побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною, — туші та частини туш забитих, загиблих тварин, продукти тваринного походження, визнані непридатними для споживання людиною, тощо. Обсяги таких відходів є порівняно невеликі. Так, загибель птиці може

становити 3,5 відсотка. Щорічний загальний обсяг відходів з тканин тваринного походження в Україні оцінюється в 0,9 млн. тонн, що становить менше ніж 2 відсотки розрахункового обсягу відходів з гною та посліду.

Однією з найважливіших проблем України на сьогодні (ще з часів Радянського Союзу) є невирішеність питання зберігання та оброблення непридатних пестицидів.

Хімічні засоби захисту рослин є токсичними речовинами, які вимагають особливої уваги та контролю під час здійснення всіх технологічних операцій з ними: зберігання, транспортування, видалення тощо.

За даними Держстату, на території областей зберігається близько 8,5 тис. тонн непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, які потребують видалення. На території України є підприємства, що здійснюють комплекс операцій із збирання та оброблення небезпечних відходів, зокрема пестицидів, відповідно до ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами.

Проблемою для навколишнього природного середовища та/або життя і здоров'я людей є відсутність законодавчих вимог до порядку зберігання непридатних агрохімікатів.

Ключовою проблемою для держави є складність акумулювання інформації щодо кількості непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, тари та упаковки з-під них.

Слід зазначити, що використані статистичні дані щодо обсягів утворення та поводження з відходами є неповними внаслідок того, що значна кількість підприємств, установ та організацій, посилаючись на комерційну таємницю, не оприлюднюють фактичні обсяги утворення відходів сільського господарства.

Це призводить до викривлення існуючої ситуації на ринку та фактично унеможлиблює планування і формування ефективної державної політики в цій сфері.

Реальні обсяги відходів сільського господарства в Україні, понад 90 відсотків яких можуть застосовуватися у процесах рециклінгу, багаторазово перевищують дані Держстату. Здійснені розрахунки показують, що річний обсяг утворення сільськогосподарських відходів сягає 177,5 млн. тонн, але лише близько 5 відсотків їх відображено в статистичній звітності. За таких обставин немає можливості формувати дієву державну систему управління відходами, яка, зокрема, забезпечувала б введення значних ресурсів рослинного та тваринного походження у виробництво через рециклінг відходів. Водночас важливо також ураховувати конкурентність форм і напрямів рециклінгу відходів сільського господарства з огляду на загальноекономічну та екологічну доцільність.

Фермерські господарства більшу частину відходів використовують у власних господарських цілях.

За даними Держстату, у 2020 році 480 тис. тонн відходів рослинного походження спалено, 1502,5 тис. тонн утилізовано, 15,5 тис. тонн видалено. Так, тваринні екскременти, сеча та гній в обсязі 2324,6 тис. тонн було утилізовано, спалюванню та видаленню такі відходи, за офіційною статистикою, не піддавались.

Із збільшенням обсягів використання кормів збільшилась кількість відходів аквакультур, 30 відсотків яких становлять тверді побутові відходи.

На сьогодні у процесі виробництва продукції сільського господарства будь-якого типу можна виокремити сталу схему нагромадження відходів.

За даними Держенергоєфективності, станом на 2020 рік 21 установка працює на відходах сільського господарства та виробляє енергію з біогазу (потужність 59 МВт). Перелік видів сировини, що використовується в Україні для виробництва біогазу, обмежується п'ятьма основними видами: гній свиней, гній великої рогатої худоби, послід курячий, жом цукрових буряків та силос кукурудзи. При цьому, за оцінкою Біоенергетичної асоціації України (UABIO), загальний потенціал жому використовується орієнтовно на 20 відсотків, гною свиней — на 6 відсотків, гною великої рогатої худоби — на 4 відсотки, курячого посліду — на 1 відсоток. Використання потенціалу інших видів сировини для виробництва біогазу не перевищує 1—2 відсотки.

В Україні є ветсанзаводи, що мають потенціал оброблення відходів тваринного походження та побічних продуктів тваринного походження. Функціонують на даний час усього декілька (загальна кількість зареєстрованих таких заводів на території України — 22), крім того частина з них розташована на окупованій території, що породжує небезпечну ситуацію з управлінням цими відходами у місцях, де заводи не експлуатуються. Залишається поширена практика використання худобомогильників та біотермічних ям для захоронення трупів тварин у населених пунктах України відповідно до Правил облаштування і утримання діючих (існуючих) худобомогильників та біотермічних ям для захоронення трупів тварин у населених пунктах України, затверджених наказом Держкомветмедицини від 27 жовтня 2008 р. № 232. Після ліквідації Держветслужби повні дані про розташування цих об'єктів на території України невідомі, що також спричиняє небезпеку навколишньому природному середовищу та здоров'ю людей.

Об'єкти оброблення непридатних засобів захисту рослин відсутні на території України, їх оброблення здійснюється шляхом відправлення на відповідні об'єкти оброблення відходів за кордоном, але така практика застосовується не повною мірою, часто непридатні засоби захисту рослин зберігаються у необладнаних місцях.

Медичні відходи

Медичні відходи — відходи, що утворюються внаслідок провадження діяльності з медичного обслуговування або ветеринарної практики, здійснення експертиз та досліджень у сфері охорони здоров'я, ветеринарної медицини, зокрема наукових або дослідницьких робіт.

Відповідно до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами, затверджених наказом МОЗ від 8 червня 2015 р. № 325, медичні відходи поділяються на такі категорії:

категорія А — побутові відходи (безпечні відходи);

категорія В — епідемічно (інфекційно) небезпечні відходи;

категорія С — токсикологічно небезпечні відходи;

категорія D — радіологічно небезпечні відходи.

Станом на 2020 рік кількість лікарняних закладів становила 1302 одиниці із ліжковим фондом 250662. Мережа закладів системи МОЗ, які надають амбулаторно-поліклінічну допомогу (включаючи структурні та відокремлені структурні підрозділи, які надають первинну медичну допомогу), має 8730 закладів та підрозділів (лікарняні заклади згідно з КВЕД 2010: клас 86.10).

За даними Консультативної групи консорціуму з використання ресурсів та утилізації відходів (Consortium Resources and Waste Advisory Group Limited), станом на грудень 2016 р. передбачувана кількість утворених медичних відходів з розрахунку на одне лікарняне ліжко становила 1,04 кілограми на одного жителя України в рік, з яких інфекційні відходи — 0,26 кілограма, інші — 0,78 кілограма. Таким чином, розрахунковий обсяг медичних відходів становив 116 273,96 тонни на рік, з яких інфекційні — 29 068,49 тонни, інші — 87 205,47 тонни.

Основна частина медичних відходів, як правило, виробляється лікарнями — близько 78 відсотків загального річного обсягу медичних відходів. Медичні кабінети, клініки та медичні лабораторії створюють 22 відсотки медичних відходів.

Під час роздільного збирання медичних відходів найбільша частка припадає на відходи категорії А (від 75 до 90 відсотків), які не мають контакту з біологічними рідинами пацієнтів, інфекційними хворими, наближені за складом до побутових відходів та видаляються на полігонах і звалищах.

Решта 10—25 відсотків медичних відходів належать до категорії небезпечних (В, С, D) і можуть бути факторами ризику для навколишнього природного середовища і здоров'я людини.

Значна частина медичних відходів вивозиться на полігони та несанкціоновані звалища.

Після прийняття Закону необхідне отримання суб'єктами господарювання ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами.

Відходи упаковки

Утворювачами побутових відходів є домогосподарства, підприємства, установи та організації всіх форм власності, якщо утворені ними відходи подібні за своїм складом до відходів домогосподарств.

Відходи упаковки утворюються на всіх рівнях ланцюга постачання продукції (комерційна, групова та транспортна упаковки).

В Україні на сьогодні облік утворення, відновлення та видалення упаковки та відходів упаковки на державному рівні не ведеться, зокрема управління відходами упаковки є складовою частиною системи управління побутовими відходами і здійснюється переважно шляхом видалення таких відходів на полігонах та звалищах.

Відповідно до експертних даних близько 30 відсотків побутових відходів в Україні становлять відходи упаковки, піддаються рециклінгу всього 12—14 відсотків відходів упаковки. Згідно із дослідженням на замовлення Американської торговельної палати із 2,4 млн. тонн упаковки, що вводиться в обіг щороку, втрачається близько 2 млн. тонн ресурсоцінної сировини, зокрема — 33 відсотки скла, 30 відсотків паперу, 21 відсоток полімерів, 10 відсотків деревини, 4 відсотки металів та 2 відсотки інших відходів.

В Україні щороку споживається близько 1,5 млн. тонн картонно-паперової продукції. Із загального обсягу споживаної внутрішнім ринком продукції галузі повертається як вторинна сировина близько 800 тис. тонн, а потреба під наявні виробничі потужності становить близько 1,2 млн. тонн. При цьому значну частину вторинної сировини підприємства закупають за кордоном (Румунія, Молдова та інші), тобто за рахунок імпортової сировини задовольняється близько 27 відсотків виробничих потреб.

Відповідно до статті 1 Закону побутові відходи — змішані та/або роздільно зібрані відходи від домогосподарств, включаючи відходи упаковки.

Незважаючи на те, що протягом останніх 20 років чисельність населення України постійно скорочується, в тому числі з причини війни, обсяги утворення побутових відходів, зокрема відходів упаковки, збільшуються.

Показник утворення відходів упаковки в Україні в середньому становить близько 75—80 кілограмів на рік на людину і має тенденцію до зростання.

Слід зазначити, що державний облік та статистика відходів упаковки в Україні відсутні, оскільки відсутнє роздільне збирання відходів упаковки.

Ситуація, що склалася в Україні у сфері управління відходами упаковки, є незадовільною, зокрема у сфері забезпечення збирання відходів упаковки, оброблення та відновлення.

Відсутність ефективної системи збирання відходів упаковки щороку призводить до втрати вагомого ресурсного потенціалу для переробної промисловості у вигляді відходів паперу і картону, скла, полімерів тощо. Як наслідок — погіршення екологічної ситуації.

На сьогодні в Україні суб'єкти господарювання не несуть відповідальності за управління відходами упаковки.

Стаття 10 Закону містить вимогу до запровадження систем розширеної відповідальності виробника для виробників продукції, зокрема, в результаті споживання/використання якої утворюються відходи упаковки.

Впровадження схеми розширеної відповідальності виробника для відходів упаковки повинно покривати витрати на її роздільне збирання і управління за рахунок поєднання доходів від продажу ресурсоцінних компонентів та внесків виробників продукції до організацій розширеної відповідальності виробника.

Так, в європейському законодавстві встановлення систем розширеної відповідальності виробника регулюється рядом директив для окремих потоків відходів, зокрема щодо відходів упаковки — Директива 94/62/ЄС та Директива 2018/852/ЄС про внесення змін до директиви щодо упаковки та відходів упаковки в рамках сприяння переходу ЄС до економіки замкнутого циклу.

Отже, на сьогодні домінуючим способом управління відходами упаковки залишається їх вивезення та захоронення на полігонах та сміттєзвалищах.

В Україні налічується 19 склозаводів, які на сьогодні виробляють продукцію. Більшість склотари після використання у непошкодженому вигляді повторно використовується виробниками напоїв та консервації після її відповідної стерилізаційної обробки. Під час виготовлення скляних виробів у скловарні печі завантажують шихту, яка є сумішшю склобою та свіжих добавок піску, соди, вапняку тощо. Частка використання склобою в співвідношенні із свіжими добавками на вітчизняних заводах є нижчою за показники аналогічних європейських підприємств, тому є можливість і потреба збільшувати застосування вторинних ресурсів. Виробники зацікавлені в цьому, оскільки, по-перше, вторинна сировина дешевша, ніж шихта із свіжих матеріалів, по-друге, збільшення в шихті частки склобою дозволяє зменшити споживання природного газу під час скловаріння.

Сумарно заводи в Україні здатні переробити 800 тис. тонн склобою за рік. Незважаючи на те, що на звалищах після рециклінгу залишається лише

5—8 відсотків склобою, потреби скловарних підприємств задовольнити не вдається, тому що щороку переробляються лише 300 тис. тонн склобою.

Пляшки з поліетилентерефталату в Україні виробляють здебільшого самостійно виробники безалкогольних напоїв та пива, для яких є важливою максимальна локалізація тари. Сировина (гранулят) для видування пластикових пляшок в Україну імпортується.

На сьогодні потужність підприємств в Україні з рециклінгу всіх видів пластмас становить понад 300 тис. тонн на рік, коли водночас відправляється на рециклінг лише 180 тис. тонн таких відходів. Загалом в Україні працює близько 20 підприємств, які переробляють пляшки з поліетилентерефталату у вторинні матеріали. При цьому виробничі потужності, які призначені для рециклінгу таких пляшок, завантажені сировиною всього на 50—70 відсотків.

На обсяги переробки пляшок з поліетилентерефталату впливають три основні чинники: економічність системи збирання відходів, наявність виробничих потужностей рециклінгу та ринок переробленого продукту.

Відходи батарей та акумуляторів

Ключовими суб'єктами господарювання, що утворюють значні обсяги відходів батарей та акумуляторів, є:

виробники та імпортери батарей та акумуляторів; електронного обладнання та транспортних засобів, які інтегрують батареї та акумулятори у свою продукцію;

споживачі домогосподарств та підприємств, установ та організацій, які використовують електронні пристрої, транспортні засоби та інше обладнання, що функціонує на батареях та акумуляторах;

підприємства, установи та організації з управління відходами, що спеціалізуються на зборі, сортуванні та обробленні відходів батарей та акумуляторів.

Відходи батарей та акумуляторів є швидкозростаючим видом відходів, які потребують спеціального управління, однак на сьогодні в національному законодавстві відсутні правові та організаційні засади для організації ефективної та стійкої системи управління такими відходами. Чинні нормативно-правові акти містять застарілі положення. Економічний механізм, що мав би забезпечувати відновлення відходів акумуляторів, визначений в Законі України “Про хімічні джерела струму” як законодавча норма прямої дії, дуже повільно впроваджується на практиці та не поширюється на сферу управління всіма видами батарей та акумуляторів. Як результат — відсутність в Україні реальних статистичних даних утворення відходів батарей та акумуляторів.

В середньому 3 тис. тонн портативних батарей, 12 тис. тонн промислових батарей та 260 тис. тонн автомобільних акумуляторів щороку

поповнюють український ринок, значну частку яких становить вітчизняне виробництво акумуляторів електричних свинцевих (3,1—5,4 млн. штук масою більше 5 кілограмів з рідким електролітом), акумуляторів електричних свинцевих інших (15—30 тис. штук), акумуляторів електричних лужних (30—71,8 тис. штук) на рік. За високої рентабельності рециклінгу свинцю багато суб'єктів господарювання мали ліцензії на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами і здійснювали збирання свинцево-кислотних акумуляторів, але лише декілька сучасних підприємств, які здійснювали їх оброблення.

Відходи свинцевих акумуляторів відзначаються високим ступенем відновлення, а перероблений свинець можна відновлювати будь-яку кількість разів майже без втрати якості. В Україні займаються обробленням свинцевих акумуляторних батарей спеціалізовані підприємства ТОВ “Укрсплав” (м. Дніпро), ТОВ “Метал” (м. Дніпро) та ТОВ “Лемберг Беттері” (Львівська область). Загальна потужність металургійних агрегатів заводу “Укрсплав” для видалення свинцю з відходів акумуляторів та виробництва свинцю і свинцевих сплавів становить 20 тис. тонн на рік.

Оброблення портативних батарей та акумуляторів в Україні на сьогодні не налагоджене, тому вони збираються і зберігаються до створення системи оброблення або відправлення їх на відновлення за кордон.

На сьогодні спостерігається швидкий розвиток сонячної енергетики, але обсяги відходів сонячних батарей зростають, гарантійний строк служби фотоелектричних модулів зазвичай становить понад 25 років. За даними наукових досліджень до 2029 року прогнозна кількість панелей, що буде виведена з експлуатації через погодні та інші чинники, може становити 3 млн. штук. Додавши панелі, які було виведено з експлуатації через військові дії (близько 3 млн. штук), можливо стверджувати, що до кінця 2030 року кількість сонячних панелей, що потребують оброблення в Україні, може перевищити 6 млн. одиниць. За умови відновлення сонячних батарей вилучаються тільки їх основні складові матеріали — скло, алюміній і мідь, а пластмаси спалюються або відправляються на полігони, тому більшість компаній, які виробляють сонячні батареї, працюють над створенням технології екологічно чистого відновлення продукції. З урахуванням передбачуваного значного збільшення обсягу відходів сонячних панелей Україна стоїть перед необхідністю розширення та модернізації своєї інфраструктури для ефективного управління цими відходами.

Відходи електричного та електронного обладнання

Основними утворювачами відходів електричного та електронного обладнання є споживачі домогосподарства, підприємства, установи та організації всіх форм власності, які використовують електричне та електронне обладнання.

Відходи електричного та електронного обладнання — один з найбільш зростаючих видів відходів, який становить до 5 відсотків загального обсягу відходів, або понад 6 кілограмів на одного жителя нашої планети та 14 кілограмів на кожного жителя ЄС. Тривалість життєвого циклу сучасної електронної техніки скорочується, що призводить до збільшення обсягів утворення відходів електричного та електронного обладнання. Очікується, що до 2050 року за найгіршим із сценаріїв їх обсяг зросте в 2,5 раза.

На сьогодні роздрібні продажі побутових електротоварів та освітлювального приладдя зростають, що дає можливість передбачити подальше збільшення утворення відходів електричного та електронного обладнання у прогнозованому періоді.

Кількість підприємств, які можуть обробляти відходи такого типу, є малою, зокрема вони не можуть обробляти той обсяг відходів, який уже накопичився та продовжує зростати.

На сьогодні Міндовкілля працює над розробленням відповідного законодавчого акта, який визначить правові, економічні і організаційні засади у сфері управління електричним та електронним обладнанням та відходами електричного та електронного обладнання для забезпечення екологічної безпеки, запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище шляхом запровадження системи розширеної відповідальності виробника, встановлення роздільного збирання та рециклінгу відходів електричного та електронного обладнання, контролю за їх утворенням і обробленням та повернення в економічний обіг вторинної сировини.

Станом на 2021 рік у 22 областях України функціонували підприємства із збирання відходів електричного та електронного обладнання, які мали відповідну ліцензію на провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами такого виду. Лише Волинська та Чернігівська області не мали жодного підприємства, яке б могло долучитися до програми управління відходами електричного та електронного обладнання. Саме тому потрібно забезпечити, як мінімум, одним пунктом приймання відходів електричного та електронного обладнання кожен обласний центр України. Що стосується оброблення відходів електричного та електронного обладнання слід зазначити, що на 2021 рік лише ТОВ “Центр управління відходами” (м. Київ) мало необхідні потужності та ліцензію для такої діяльності.

Неврегульованість на законодавчому рівні управління системою відходів електричного та електронного обладнання призвела до відсутності дієвої інфраструктури збирання та технологічно правильного відновлення відходів електричного та електронного обладнання. Тому склалася ситуація, коли вилучаються лише корисні компоненти, чорні та кольорові метали, а рештки, незважаючи на наявність небезпечних складників, відправляють на полігони та звалища.

Відходи транспортних засобів, знятих з експлуатації

У сфері управління відходами транспортних засобів, що були зняті з експлуатації, основними утворювачами таких відходів є:

автовиробники та дистриб'ютори — компанії, що виробляють та реалізують транспортні засоби, відповідальні за життєвий цикл своєї продукції, включаючи етап зняття з експлуатації;

власники транспортних засобів — фізичні чи юридичні особи, які експлуатують транспортні засоби та приймають рішення про їх зняття з експлуатації;

страхові компанії — юридичні особи, що можуть ініціювати процес зняття з експлуатації транспортних засобів у випадку їх значного пошкодження.

На виготовлення автомобіля в середньому витрачається не менше 50 різних видів матеріалів і 10 тис. окремих деталей. Залежно від конструкції автомобіля і технології його виготовлення він складається на 60—80 відсотків із сплавів заліза, решта — кольорові метали, скло, пластмаси, які також потребують оброблення. Так, наприклад, середній автомобіль важить близько 1185 кілограмів і складається з таких компонентів: 540 кілограмів листової сталі, 130 кілограмів чавуну, 75 кілограмів сталевих поковок, 80 кілограмів легких сплавів, 120 кілограмів пластиків, 90 кілограмів гуми, 50 кілограмів скла, 35 кілограм фарби і 65 кілограмів інших матеріалів.

У зв'язку із завершенням строку експлуатації у 2020 році в Україні знято з реєстрації 13193 транспортних засоби, зокрема із січня до вересня 2021 року — 12978, з них лише 52 відсотки належали фізичним особам, у решті випадків зняття з експлуатації автомобілей ініціювали юридичні особи. Легкові автомобілі при цьому становлять 56 відсотків загальної кількості, ще 29 відсотків — вантажні транспортні засоби.

Водночас, за даними Держстату, протягом 2020 року утилізовано лише 17 тонн транспортних засобів. Ураховуючи, що середня власна маса вибракуваних у 2020 році транспортних засобів становить 2,7 тонни, офіційно утилізованих автомобілів було шість одиниць.

У 2013 і 2014 роках в Україні діяв утилізаційний збір. Його розмір залежав від віку автомобіля та міг становити навіть кілька тисяч доларів за дійсним у той період курсом валют. Платити його потрібно було відразу, під час купівлі авто, а не в момент утилізації. У результаті імпорт та продаж автомобілів на ринку суттєво знизилися, після чого утилізаційний збір скасували, а жодне авто за зібрані кошти так і не було утилізоване.

Положення Закону України “Про утилізацію транспортних засобів” повністю не були реалізовані через відсутність економічних інструментів стимулювання утилізації транспортних засобів.

На сьогодні в Україні відсутні організаційно-економічні механізми забезпечення оброблення транспортних засобів, знятих з експлуатації.

Відходи мастил (олив)

До відходів мастил (олив) належать відпрацьовані мастила (оливи) — гідравлічні, моторні, трансмісійні та інші мастила (оливи), гальмівні та інші рідини для ізоляції і теплопередачі, які стали непридатними до використання.

Основними утворювачами відходів мастил (олив) є фізичні особи — підприємці, а також підприємства, установи та організації всіх форм власності, які використовують мастила (оливи).

Дані Держстату не відображають реального стану управління відходами мастил в країні. За розрахунками сьогодні в Україні споживається майже 1 млн. тонн на рік свіжих олив, а офіційно збирається близько 450 тис. тонн на рік відходів олив та мастил.

Збиранням відходів мастил (олив) займаються у більшості приватні підприємства. В Україні є підприємства — оброблювачі відходів мастил (олив), які відповідають вимогам екологічної безпеки і мають ліцензії на провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами, але їх недостатньо для оброблення всього обсягу відходів та мастил (олив).

Відходи шин

Основними джерелами утворення відходів шин є:

автомобільна галузь;

авіаційна галузь;

сільське господарство;

мото- та велоіндустрія;

промислове використання (у виробничих процесах або як частина певного обладнання), роздрібні магазини та гаражі;

домогосподарства.

Середньорічний обсяг вітчизняного ринку гумових пневматичних шин в Україні становить 1190,3 млн. доларів США, у складі якого частка вітчизняного виробництва у вартісному вираженні дорівнює 348,18 млн. доларів США, а в кількісному — 5331 тис. гумових пневматичних шин на рік (дані розрахункові). Частка експорту в обсязі ринку становить 158,5 млн. доларів США, імпорту — 1000 млн. доларів США. В Україні щорічний обсяг автопокришок, що викидаються, становить більше 250 тис. тонн.

На спеціалізованих підприємствах обробляється до 14 тис. тонн, або не більше 8 відсотків, решта шин потрапляють на полігони та звалища

побутових відходів. Обробленням покришок займається невелика кількість підприємств. При цьому завантаженість виробничих потужностей всіх підприємств — обробників шин не перевищує 50 відсотків. З економічної точки зору завод з переробки шин є не вигідною інвестицією, тому що в промисловості України на цей час не впроваджуються сучасні технології, орієнтовані на маловідходне і безвідходне виробництво.

Збиранням зношених шин займаються у більшості приватні підприємства. Ці підприємства не забезпечують у повному обсязі потреби у збиранні ресурсоцінних відходів і вивезенні їх до обробних підприємств, тому що зношені шини здавали здебільшого лише підприємства, фізичні особи — підприємці, які отримували дозволи на розміщення відходів і ліміти на утворення та розміщення відходів, а також підприємства, у яких шини поставлені на бухгалтерський облік. Крім того, діють заготівельні пункти вторинної сировини, де встановлена невелика ціна за одну зношену автомобільну шину. Для фізичних осіб відсутні стимули чи матеріальне заохочення здавати на перероблення зношені шини, проблема низького рівня збирання та відновлення зношених шин залишається невирішеною.

Осади стічних вод

Осади стічних вод — суспензії, що виділяються в процесі механічної, біологічної, фізико-хімічної та реагентної очистки побутових (господарсько-фекальних), виробничих (промислових) і дощових (атмосферних) стічних вод.

Основними утворювачами осадів стічних вод є підприємства житлово-комунального господарства. Осади стічних вод утворюються на очисних спорудах систем водовідведення (комунальної чи приватної власності) в процесі очищення стічних вод.

В Україні ситуація з переробленням осадів стічних вод, порівняно з іншими країнами світу, є вкрай негативною. На сьогодні на мулових майданчиках накопичено більше 5 млрд. тонн осадів, з яких обробляється лише від 3 до 5 відсотків.

За даними Держстату, підприємства житлово-комунального господарства в середньому за рік скидають близько 3400 млн. куб. метрів стічних вод, з них утворюється 17 млн. куб. метрів (0,5 відсотка) осаду стічних вод (0,7— млн. тонн за сухою речовиною). Низький відсоток оброблення осадів стічних вод в Україні переважно пов'язаний із недосконалим законодавством та застарілим обладнанням очисних споруд.

В Україні використовується здебільшого один спосіб захоронення мулового осаду — складування (до 95 відсотків) (депонування) осадів стічних вод і надлишкового активного мулу на мулових картах та/або накопичувачах з подальшим використанням оброблених відходів як технічних ґрунтів. Складуванню (депонуванню) підлягають попередньо зневоднені осади стічних вод з вологістю не більше 80 відсотків. Це

пов'язано з тим, що якість вітчизняних осадів мулу стічних вод не відповідає вимогам нормативів за вмістом важких металів.

Проблема накопичення мулових осадів є актуальною на національному рівні — їх площа на території України становить більше 1,5 тис. гектарів (15 кв. кілометрів), а обсяг накопиченого осаду станом на сьогодні перевищує 150 млн. тонн, до яких щороку додається ще 5 млн. тонн нових осадів. За відсутності механічного зневоднення осаду щорічна потреба в мулових майданчиках тільки для розміщення утвореного осаду стічних вод в м. Києві становить 14 гектарів на рік, а для всієї України — 120 гектарів на рік.

На сьогодні дев'ять установок в Україні виробляють біогаз у результаті анаеробного очищення промислових стічних вод, а на одній біогаз отримують з осаду господарсько-побутових стічних вод. У м. Львові планують реалізувати інноваційний проект у сфері водопостачання та водовідведення “Виробництво біогазу з осаду комунальних стічних вод”.

Стратегічне планування управління відходами

Основою для складення прогнозів утворення відходів в Україні є чисельність населення та рівень розвитку виробничого потенціалу, транспортної та соціальної інфраструктури.

На основі даних Держстату, Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук, інформації Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні з урахуванням тенденцій, факторів і прогнозів розроблено два варіанти — оптимістичний та песимістичний прогнози чисельності населення України в 2025—2035 роках. Часовий проміжок для прогнозування зазначено довший, ніж дія Національного плану для синхронізації із роками планування регіональних та місцевих планів управління відходами, які розробляються відповідно до законодавства після набрання чинності Національним планом.

В оптимістичному варіанті зберігаються існуючі в останній роки тенденції до зміни чисельності населення під впливом демографічних та міграційних процесів. Передбачається повернення в Україну в 2025 і 2026 роках 50 відсотків біженців, основну частину яких становлять жінки фертильного віку та діти. На початок 2035 року загальна чисельність населення України становитиме 30 763,7 млн. осіб, або 74,7 відсотка довоєнного рівня 2022 року.

Песимістичний варіант передбачає зменшення природного приросту населення та зростання міграційних процесів у разі повернення 25 відсотків біженців в 2025 і 2026 роках, що змінить демографічну ситуацію в регіонах. На кінець прогнозованого періоду чисельність населення України становитиме 25173,9 млн. осіб.

Побутові відходи

Загалом середньостатистичний мешканець України утворює 1 кілограм побутових відходів за день.

Таким чином, за рік одна особа утворює в середньому 365 кілограмів побутових відходів, що порівняно із середньоєвропейськими показниками значно менше, та 38 кілограмів великогабаритних та ремонтних відходів. Ці обсяги приймаються за базові під час складання прогнозу обсягів утворення відходів з урахуванням того, що середньорічний темп приросту обсягів утворюваних відходів, за прогнозами Інституту економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук, становить 1,38 відсотка; за матеріалами державного підприємства “Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут міського господарства” — 1,69 відсотка для великих міст та 0,9 відсотка для інших населених пунктів.

Прогнозується, що в 2025 році утворюватиметься 13,51 млн. тонн, у 2030 році — 13,65 млн. тонн, а у 2035 році обсяг досягне 13,79 млн. тонн побутових відходів від домогосподарств та інших джерел, які утворюють подібні за складом відходи.

У разі зменшення чисельності населення ці обсяги залишаються практично незмінними за рахунок зростання норм утворення відходів на одного мешканця. При цьому суттєво зростають обсяги утворення побутових відходів в об’ємі, оскільки змінюється морфологічний склад відходів за рахунок збільшення полімерів, насамперед полімерної та комбінованої упаковки. Згідно з підрахунками міжнародних експертів внаслідок відсутності роздільного збирання та сортування побутових відходів понад 3,6 млн. тонн ресурсоцінних компонентів, які можна було б використати як вторинні сировинні ресурси, втрачаються щороку і ці обсяги мають тенденцію до зростання в перспективі.

Небезпечні відходи

Суттєвий вплив на обсяги утворення небезпечних відходів на прогнозований період до 2035 року мають цілий ряд факторів, обумовлених широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, оскільки значна частина промислового виробництва на окупованих територіях практично зруйнована, а решта територій піддається інтенсивним ракетним обстрілам, що особливо впливає на енергетичну сферу. Крім того, вимушена міграція в межах країни з окупованих територій в центральні та західні регіони та релокація виробничого потенціалу в ці райони суттєво впливають на обсяги та географію утворення небезпечних відходів.

Відповідно до змін законодавства небезпечність відходів визначається не за класами безпеки, а за наявністю у відходів однієї чи більше

властивостей, що роблять їх небезпечними, наведених у Переліку властивостей, що роблять відходи небезпечними (додаток 3 до Закону), тому прогноз не включає поділу на класи.

У 2025 році за прогнозами утвориться 636 тис. тонн небезпечних відходів, до 2035 року відбудеться зменшення утворення небезпечних відходів до 419,7 тис. тонн. У структурі утворюваних відходів за категоріями матеріалів і надалі прогнозується суттєве зростання обсягів хімічних відходів, відходів кислот, лугів та солей, осадів промислових стоків, змішаних та недиференційованих матеріалів, інших мінеральних відходів, особливо відходів будівництва та знесення та відходів металу.

Зменшення загальних обсягів утворення небезпечних відходів в прогнозованому періоді 2025—2035 роках відбудеться за рахунок впровадження новітніх технологій у всіх виробничих сферах, оскільки значна їх частина потребує повного та часткового оновлення в результаті руйнувань та зміни джерел постачання. У кінцевому підсумку обсяг утворюваних небезпечних відходів на одиницю продукції зменшиться, але в розрахунку на одну особу практично не зміниться, оскільки чисельність населення скорочуватиметься.

Відходи промисловості

У всіх секторах переробної промисловості та енергетики прогнозується збільшення утворення відходів. Також збільшиться потреба і в об'єктах з оброблення відходів від промисловості.

Відходи видобувної промисловості

Передбачається збільшення кількості відходів видобувної промисловості через зростання промисловості. Стимулювання щодо зменшення використання природних ресурсів та збільшення використання вторинної сировини сповільнять збільшення цього виду відходів.

Відходи будівництва та знесення

Прогнозується, що кількість відходів будівництва та знесення збільшиться у наступні роки, що пов'язано із старінням житлового фонду та зростанням нового будівництва. Сьогодні питання забезпечення достатніми потужностями для рециклінгу відходів будівництва та знесення є доволі актуальним, особливо враховуючи, що в Україні наявна велика кількість об'єктів житлового фонду, граничний строк експлуатації яких закінчився або збігає, потребуватимуть ремонту або демонтажу. Для досягнення високого рівня відновлення відходів будівництва та знесення під час демонтажу рекомендується проводити демонтаж у спосіб, що дозволить відокремити придатні до повторного використання частини будівлі або споруди та забезпечити високий рівень сортування демонтованих елементів за компонентами.

Відходи сільського господарства

Прогнозування обсягів утворення відходів сільського господарства передбачає розрахунок їх кількості за такими видами:

- відходи тваринного походження;
- відходи рослинного походження.

При цьому передбачається, що основна частка відходів сільського господарства може бути оброблена безпосередньо в місцях їх утворення, що суттєво знижує економічне та екологічне навантаження в секторах сільського господарства та первинного оброблення.

Структура відходів рослинного походження має в основному експортний напрям, що дає змогу говорити про її збереження в перспективі з домінуванням відходів кукурудзи — 42,1 відсотка, соняшнику — 23,9 відсотка, пшениці — 22,2 відсотка, ячменю — 5,6 відсотка, ріпаку — 5,1 відсотка, інших зернових — 1,3 відсотка, а також збереження потенціалу областей степової та лісостепової зон України (Полтавська — 10,273 млн. тонн, Вінницька — 9,796 млн. тонн, Кіровоградська — 8,839 млн. тонн).

Відходи тваринного походження в планованому періоді надалі за обсягом поступатимуться відходам рослинного походження, їх розрахунковий обсяг становив у 2023 році 49,646 млн. тонн, з яких відходи великої рогатої худоби — 62,3 відсотка, свинарства — 34,6 відсотка, птахівництва — 3,1 відсотка. Ця група відходів і в перспективі не матиме такої великої розбіжності за обсягами між областями, як це має місце щодо відходів рослинного походження, однак кількість великої рогатої худоби, свиней та птиці за 2022 рік суттєво зменшилась та продовжила падіння у 2023 році.

Таким чином, сумарний розрахунковий обсяг відходів сільського господарства (без агрохімічних відходів) у 2035 році оцінено в 179,3 млн. тонн на рік. Без відповідної обробки 70 відсотків цих відходів можуть використовуватися як малоцінне органічне добриво, а інша частина просочується в поверхневі і підземні води, забруднює їх та робить непридатними для питного водопостачання. Оптимальним варіантом є використання відходів сільського господарства для заміщення викопного палива та виробництва альтернативної “зеленої” енергії.

На сьогодні відходів органічної сировини, які утворюються в українському агросекторі, достатньо для роботи 1,5 тис. біогазових електроустановок загальною потужністю понад 100 МВт, а біогазовий резерв становить 15 млрд. кубічних метрів на рік (20 відсотків річного споживання природного газу).

Медичні відходи

Передбачається поступовий ріст утворення медичних відходів у наступні роки (до 141 тис. тонн у 2035 році), з них епідемічно інфекційних

відходів — до 35 тис. тонн, що пов'язано із старінням населення та збільшенням кількості людей, які постраждали під час війни з Російською Федерацією і будуть потребувати медичної допомоги.

Потужності об'єктів оброблення медичних відходів мають бути достатніми для безпечного оброблення утвореної кількості медичних відходів.

Відходи упаковки

Щодо утворення відходів упаковки спостерігатиметься тенденція до збільшення цих відходів, оскільки зростатиме рівень споживання товарів населенням, розширення асортименту їх на ринку, збільшення кількості транспортної упаковки, розвиток електронної комерції, відбуватиметься загальне економічне зростання тощо.

Відходи батарей та акумуляторів

Передбачається тенденція до зростання фактичних обсягів цього виду відходів, у зв'язку з чим необхідно введення системи розширеної відповідальності виробника для батарей та акумуляторів, створення системи управління відходами, забезпечення високого ступеня рециклінгу і повернення в економічний обіг вторинної сировини, зменшення видалення необроблених відходів батарей та акумуляторів.

З розвитком сонячної енергетики у майбутньому варто очікувати експоненціальне зростання кількості таких відходів і, відповідно, гостро постане проблема управління ними, оскільки до складу сонячних батарей входять отруйні сполуки — телурид кадмію, диселенід міді та індію.

Відходи електричного та електронного обладнання

В Україні відсутні окремі статистичні дані щодо утворення відходів електричного та електронного обладнання, але відповідно до даних Держстату роздрібні продажі електричного та електронного обладнання зростають, що дає можливість передбачити подальше зростання утворення відходів електричного та електронного обладнання у прогнозованому періоді. Крім того, тривалість життєвого циклу сучасної електронної техніки скорочується, що призводить до збільшення обсягів утворення відходів електричного та електронного обладнання.

Відходи транспортних засобів, знятих з експлуатації

На період 2025—2035 років прогнозується збільшення кількості відходів, утворених внаслідок зняття з експлуатації транспортних засобів в Україні, що пов'язано із закінченням експлуатаційного строку та прогнозованим зростанням купівлі транспортних засобів.

Відходи мастил (олив)

Прогнозовані фактичні обсяги утворення відходів олив практично не змінюються, але відбувається їх зростання в розрахунку на одну особу в

кілограмах на рік. Така тенденція свідчить про те, що виробнича, транспортна інфраструктура, сфера споживання розширюватимуться та продукуватимуть більше відходів олив, а відповідно виникатиме потреба в їх регенерації — створенні цілісної мережі підприємств із збирання та відновлення мастил (олив) за участю підприємств-виробників та експортерів.

Відходи шин

Розв'язання проблем щодо відновлення відходів шин вимагає розроблення та впровадження системи збирання шин на місцях, нарізування їх на частини з подальшим перевезенням на об'єкти з оброблення. Відходи шин стають все більш популярними у сфері оброблення відходів для отримання альтернативного палива, що використовується в промислових установках. Відновлення відходів шин та використання продуктів їх відновлення сприятиме суттєвому зменшенню енергетичних та фінансових витрат суб'єктів господарювання на виробництво шин, гумотехнічних виробів, тепло-, звуко- та гідроізоляційних, покрівельних, будівельних матеріалів тощо.

Осади стічних вод

Динаміка скорочення обсягів осадів стічних вод пояснюється зменшенням чисельності населення, оскільки рівень споживання води та утворення стічних вод прийнято на рівні 260 літрів на одну особу в день, а обсяг осадів стічних вод становить 0,5 відсотка обсягів стоків.

Основні цілі/завдання з розвитку системи управління відходами

З метою реалізації Національного плану до 2033 року визначено такі пріоритетні цілі:

ціль 1 — удосконалення та наближення національного законодавства до вимог законодавства ЄС на виконання положень Угоди про асоціацію у сфері управління відходами;

ціль 2 — впровадження економічних інструментів для удосконалення сфери управління відходами;

ціль 3 — удосконалення інституційної структури та зміцнення кадрового потенціалу у сфері управління відходами;

ціль 4 — реформування системи інформаційного забезпечення у сфері управління відходами;

ціль 5 — забезпечення розбудови та модернізації інфраструктури управління відходами;

ціль 6 — підвищення обізнаності населення щодо управління відходами.

Відповідно до визначених пріоритетних цілей Національний план передбачає виконання загальних завдань та заходів, які стосуються вдосконалення законодавчого регулювання, інституційної структури, інформаційного забезпечення сфери управління відходами загалом, створення інфраструктури.

Виконання завдань та заходів, викладених у Національному плані, відповідно до сформульованих цілей та принципів управління відходами має забезпечити впровадження цілісної та ефективної системи управління відходами.

Досягнення цілей запропоновано здійснити шляхом:

вдосконалення законодавчої бази, зокрема:

- розроблення нормативно-правових актів;
- удосконалення дозвільної та ліцензійної системи;
- розроблення, удосконалення та впровадження технічних вимог у сфері управління відходами (зокрема на продукцію, після використання якої утворюються відходи);

- розроблення планів управління відходами на регіональному та місцевому рівні, а також на рівні підприємств, установ та організацій;

- впровадження найкращих доступних методів і технологій управління відходами;

впровадження економічних та інших інструментів для досягнення цільових показників управління відходами, зокрема:

- встановлення механізму повного покриття витрат згідно з принципом “забруднювач платить” та принципом розширеної відповідальності виробника;

- стимулювання запобігання та зведення до мінімуму утворення відходів, повторне використання, відновлення, зокрема рециклінг відходів;

- будівництво інфраструктури управління відходами та впровадження інноваційних технологій, що передбачає для кожного потоку відходів розроблення заходів із управління відходами згідно із п'ятирівневою ієрархією відходів та створення інфраструктури збирання, зберігання, відновлення та видалення побутових відходів на основі регіонального (кластерного) підходу;

підвищення обізнаності про управління відходами;

здійснення постійного моніторингу та оцінювання ефективності Національного плану.

З метою забезпечення реалізації Національного плану розроблено план заходів, визначено відповідальних виконавців, індикатори виконання, строки виконання та джерела фінансування.

У результаті реалізації Національного плану передбачається досягнути таких кількісних і якісних показників:

підвищення рівня підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів не менше 10 відсотків їх маси до 2025 року, 20 відсотків — до 2030 року;

збільшення до 85 відсотків охоплення послугою з управління побутовими відходами до 2033 року;

впровадження у населених пунктах системи роздільного збирання побутових відходів із щорічним збільшенням на 10 відсотків охоплення населення починаючи з другого року дії місцевих планів управління відходами;

організація компостування зелених відходів з громадських парків та садів до 2030 року для всіх населених пунктів з населенням понад 100 тис. мешканців (ціль не встановлює обмеження щодо впровадження компостування в інших менших населених пунктах);

створення загальнонаціональної мережі регіональних полігонів для видалення побутових відходів до 2033 року (необхідно 146 полігонів);

підвищення рівня підготовки до повторного використання, рециклінгу та іншого відновлення матеріалів, відходів будівництва та знесення, що не є небезпечними щонайменше до 70 відсотків за масою до 2033 року.

Цільові показники наведено для таких видів відходів, які вже передбачені в законодавстві України та визначені директивами ЄС.

Цільові показники з управління побутовими відходами

Статтею 37 Закону встановлено цільові показники щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів:

до 2025 року — не менше 10 відсотків їх маси;

до 2030 року — не менше 20 відсотків їх маси;

до 2035 року — не менше 25 відсотків їх маси;

до 2040 року — не менше 35 відсотків їх маси.

Інші цільові показники, які відсутні у законодавстві України, ґрунтуються на досвіді інших європейських країн з урахуванням вимог директив ЄС.

Так, Директива Європейського Парламенту та Ради 2018/850/ЄС від 30 травня 2018 р. про внесення змін до Директиви Ради 1999/31/ЄС додає цільовий показник щодо зменшення видалення побутових відходів на полігонах до 10 відсотків до 2035 року (перенесення строків досягнення цілі на п'ять років).

Крім того, якщо строки перенесено, держава-член все одно повинна забезпечити, щоб загальна кількість видалених побутових відходів на полігони не перевищувала 25 відсотків у 2035 році.

Для досягнення показників ЄС щодо зменшення захоронення побутових відходів до 2033 року кількість захоронення побутових відходів необхідно зменшити на 30 відсотків їх загального обсягу побутових відходів.

Цільові показники з управління відходами упаковки

Цільові показники з управління відходами упаковки визначаються законодавством про упаковку та відходи упаковки і будуть впроваджені після прийняття Закону України “Про упаковку та відходи упаковки”.

Цей законопроект передбачає, що на наступний рік після введення в дію цього закону загальна норма рециклінгу становитиме 30 відсотків із визначенням відсотка рециклінгу окремо для кожного виду відходів (папір, картон, скло, пластмаси, чорні метали, алюміній, дерево) із подальшим збільшенням щороку.

Цільові показники управління відходами батарей та акумуляторів

Цільові показники з управління відходами батарей та акумуляторів визначаються законодавством про батареї та акумулятори і будуть впроваджені після прийняття закону про батареї, акумулятори та відходи батарей та акумуляторів.

Цільові показники з управління відходами електричного та електронного обладнання

Цільові показники з управління (збирання, підготовка до повторного використання, рециклінг та відновлення) відходами електричного та електронного обладнання визначаються законодавством про відходи електричного та електронного обладнання та будуть впроваджені після прийняття закону про електричне та електронне обладнання, відходи електричного та електронного обладнання, який встановлюватиме розширену відповідальність виробника для відходів електричного та електронного обладнання.

Цільові показники з управління відходами транспортних засобів, знятих з експлуатації

Цільові показники щодо повторного використання, рециклінгу та відновлення відходів транспортних засобів, знятих з експлуатації, визначаються відповідним законодавством та будуть впроваджені після прийняття закону про управління транспортними засобами, знятими з обліку, який встановлюватиме розширену відповідальність виробника для відходів транспортних засобів, знятих з експлуатації.

Цільові показники з управління відходами мастил (олив)

Цільові показники з управління (рециклінгу та відновлення) відходами мастил (олив) визначаються відповідним законодавством та будуть впроваджені після прийняття відповідного закону з управління відходами мастил (олив), який встановлюватиме розширену відповідальність виробника для відходів мастил (олив).

Цільові показники з управління відходами шин

Цільові показники з управління (рециклінгу та відновлення) відходами шин визначаються відповідним законодавством та будуть впроваджені після прийняття закону про управління транспортними засобами, знятими з обліку, який встановлюватиме розширену відповідальність виробника для відходів шин.

Цільові показники з управління відходами будівництва та знесення

Цільові показники з управління (рециклінгу та відновлення) відходами будівництва та знесення будуть впроваджені після прийняття відповідного акта Кабінету Міністрів України щодо управління відходами будівництва та знесення.

Підготовка до повторного використання, рециклінгу та інше відновлення матеріалів, включаючи операції із зворотного заповнення з використанням відходів на заміщення інших матеріалів, відходів будівництва та знесення, що не є небезпечними, за винятком природних матеріалів, визначених в Національному переліку відходів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2023 р. № 1102 (Офіційний вісник України, 2023 р., № 97, ст. 5820), за кодом 17 05 04 (вид відходів: ґрунт та каміння інші, ніж зазначені за кодом 17 05 03), повинні бути збільшені мінімум до 70 відсотків.

Поетапне досягнення цього показника має бути відображено у регіональних планах управління відходами з урахуванням спроможностей областей, наявної технічної бази та оцінки кількостей відходів будівництва та знесення.

Для досягнення цілей державної політики у сфері управління відходами мають бути здійснені заходи, наведені в додатку до Національного плану.

У здійсненні заходів будуть задіяні:

центральні органи виконавчої влади;

місцеві органи виконавчої влади;

органи місцевого самоврядування;

підприємства, установи та організації, які провадять свою діяльність відповідно до норм Господарського кодексу України.

Підприємства, установи та організації, які будуть задіяні у здійсненні заходів, зобов'язані подавати відповідальним виконавцям заходу щоквартальні, річні та кінцеві звіти про здійснення заходів та про обсяг використаних бюджетних коштів.

На сьогодні в Україні існує велика потреба у закритті існуючих та створенні нових об'єктів оброблення відходів, оскільки наявні в населених пунктах звалища створюють загрозу здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу.

Оцінка потреби у закритті існуючих та створенні нових об'єктів оброблення відходів здійснена з урахуванням адміністративної реформи згідно з постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 р. № 807–ІХ “Про утворення та ліквідацію районів” для існуючих адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, їх площі, розміщення населення (міське, сільське), його чисельності та обсягів утворюваних відходів (існуючих та прогнозованих на період до 2035 року).

Суттєвою проблемою для територіальних громад є наявність стихійних та несанкціонованих сміттєзвалищ фактично в кожному населеному пункті. Питання фінансування ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ у межах населених пунктів потребує впровадження фінансових механізмів.

У наступні роки ситуація ще більше зміниться через внутрішню і зовнішню міграцію населення, що вимагатиме додаткового фінансування сфери управління відходами, оскільки суттєво зростуть витрати на логістику та організацію роздільного збирання та оброблення відходів.

Внутрішня та зовнішня міграція населення призведе до суттєвих змін в обсягах утворюваних відходів з урахуванням планових показників охоплення послугами з управління відходами в районах та територіальних громадах, на основі яких формуються кластери у сфері управління відходами на території суміжних територіальних громад.

Впровадження механізму регіонального поділу на кластери та співробітництво територіальних громад, а також залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для досягнення цілей сталого розвитку територій є одним із способів розв'язання зазначених проблем у сфері управління відходами в територіальних громадах.

Такі тенденції доцільно враховувати під час складання регіональних та місцевих планів управління відходами і планування розміщення об'єктів управління відходами, насамперед полігонів та об'єктів термічного, механіко-біологічного оброблення та компостування і рециклінгу, розміщення станцій перевантажування відходів та сортувальних ліній тощо.

Заходи із запобігання засміченню та очищення засмічених територій

Одним із джерел засмічення навколишнього природного середовища є неналежне управління відходами, зокрема залишення та викидання відходів у непризначених для цього місцях.

За даними Мінінфраструктури, станом на 2023 рік 19,5 відсотка населення не охоплено послугами з управління побутовими відходами.

Щороку в Україні через неналежну систему управління побутовими відходами в населених пунктах, як правило у приватному секторі, утворюється близько 20 тис. несанкціонованих звалищ площею 0,4—0,6 тис. гектара.

Через неналежне управління відходами на суші відходи потрапляють у річки та переносяться у морське середовище. Український науковий центр екології моря спільно з проектом EMBLAS дослідили, що кількість відходів та пластику за останні 30 років у Чорному морі збільшилась та становить 90 одиниць на 1 кв. кілометр, що вдвічі більше, ніж у Середземному морі. Це негативно впливає на стан морської екосистеми, адже щогодини до Чорного моря з великими річками приноситься від 6 до 50 елементів сміття. У сміттєвих плямах Чорного моря 68 відсотків забруднення становить пластик.

У 2021 році прийнято Закон України “Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України”, яким запроваджено в Україні окремі положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2015/720 від 29 квітня 2015 р., що вносить зміни до Директиви 94/62/ЄС щодо зменшення споживання легких пластикових пакетів. Даний Закон потребує вдосконалення в частині маркування пластикових пакетів із зазначенням здатності пакетів до компостування та посилення контролю за дотриманням його норм.

Неврегульованим в законодавстві залишається питання розповсюдження одноразових виробів із пластику.

За результатами аналізу інформації, наданої Асоціацією ритейлерів України, за рік дії постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2021 р. № 1387 “Про встановлення мінімальних роздрібних цін на пластикові пакети” (Офіційний вісник України, 2022 р., № 3, ст. 128) зменшилось використання пластикових пакетів на 40—90 відсотків та більше ніж удвічі збільшилось споживання біорозкладних пакетів.

Першочерговими заходами із розв’язання проблеми засмічення територій повинні бути заходи із запобігання утворенню відходів. Значною мірою це стосується і потоку побутових відходів, і дій, спрямованих на перехід до циркулярної економіки, шляхом налагодження системи

управління відходами, зокрема відходами продукції, які підлягають рециклінгу та подовженню життєвого циклу. Крім того, важливо налагодити схеми збирання побутових відходів, сприяти будівництву об'єктів оброблення відходів та підвищувати екологічну свідомість населення.

Громадські місця мають бути спроектовані таким чином, щоб запобігти засміченню, зокрема, з достатньою кількістю сміттєвих баків, попільничок для недопалків, фізичних бар'єрів, такі як паркани, живоплоти та низькі стіни, для запобігання рознесенню відходів з території. Колір та написи на сміттєвих баках мають привертати увагу людей до них і заохотити правильно поводитись із своїми відходами. Можуть бути здійснені інвестиції в інноваційні технології, такі як “розумні” сміттєві баки, які визначають, коли вони переповнені і потребують спорожнення.

З метою запобігання засміченню та очищення територій рекомендується вжиття таких заходів:

проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на фізичних та юридичних осіб, з метою підвищення обізнаності про негативний вплив засмічення та важливість правильного управління відходами;

посилення правозастосування та контролю;

покращення інфраструктури збирання та оброблення відходів;

заходи просторового планування;

заходи щодо запобігання або зменшення обсягів утворення відходів.

Для забезпечення створення комплексної інфраструктури управління відходами важливо підвищувати рівень обізнаності населення про негативні наслідки деяких методів захоронення відходів та переваги сталих практик управління відходами. Витрати на надання послуг з управління побутовими відходами повинні покриватися утворювачами відходів за рахунок тарифів на послуги з управління побутовими відходами. Крім того, необхідно забезпечити проведення інформаційних кампаній, спрямованих на поширення інформації про справжню вартість впровадження сталих практик управління відходами, що відповідають нормам природоохоронного законодавства, та забезпечувати доступ до цієї інформації.

У громадянському суспільстві поширена помилкова думка, що відновлення матеріалів і рециклінг приносять дохід, який перевищує понесені витрати. Проте аналіз показує, що це фактично чиста собівартість діяльності. Подібні хибні уявлення можуть перешкоджати прийняттю ефективних рішень щодо управління відходами.

Щороку органи місцевого самоврядування згідно із статтею 26 Закону здійснюють заходи з ліквідації несанкціонованих звалищ і проведення роз'яснювальної та просвітницької роботи серед населення щодо

управління відходами. У 2022 році понад 2,66 млн. осіб взяли участь у таких заходах.

Здійснення таких заходів, як будівництво та рекультивація існуючих полігонів і звалищ, будівництво об'єктів термічного та механіко-біологічного оброблення з майданчиками для компостування та оброблення відходів будівництва та знесення, будівництво об'єктів з відновлення матеріалів, сортувальних комплексів, перевантажувальних станцій для побутових відходів, центрів для роздільного збирання побутових та великогабаритних відходів, зокрема небезпечних, що містяться у складі побутових відходів, придбання контейнерів і транспортних засобів, дасть можливість розв'язати проблеми з оброблення відходів.

Так, збільшення обсягів роздільного збирання ресурсоцінних компонентів шляхом забезпечення спеціально виділених контейнерів для окремого збирання трьох сухих фракцій (паперу, пластику з металами та скла) потребуватиме додатково 100 тис. контейнерів місткістю 1,1 куб. метра, а також для роздільного збирання за допомогою спеціальних транспортних засобів, зокрема для мобільного збирання небезпечних відходів у складі побутових відходів, 100 тис. контейнерів місткістю 1,1 куб. метра.

У процесі скорочення кількості полігонів та впровадження роздільного збирання по всій території України мають бути створені комплекси для сортування та перевантаження відходів.

Роздільно зібрані відходи після сортування відправлятимуться на підприємства з рециклінгу, а змішані відходи проходять процес сепарування (відокремлення органічної фракції та металів) і передаватимуться для подальшого відновлення на об'єкти механіко-біологічного оброблення або для видалення.

Перевантажувальні станції доцільно будувати тільки там, де вони допоможуть знизити загальні транспортні витрати на перевезення від місця утворення відходів до об'єктів з відновлення або видалення відходів в невеликих територіальних громадах.

На сьогодні зібрані сміттевозами відходи перевантажуються у спеціальні транспортні засоби з об'ємом кузова до 100 куб. метрів для подальшого перевезення на об'єкти відновлення або видалення в радіусі 40—60 кілометрів. Для більш коротких відстаней або меншого району охоплення населених пунктів економічно вигідніше перевозити відходи безпосередньо транспортними засобами, у які їх було зібрано. На території цих об'єктів можливе розміщення майданчиків для роздільного збирання окремих компонентів побутових відходів: шин, мастил (олив) та небезпечних відходів у складі побутових відходів, а також майданчиків оброблення будівельних відходів та майданчиків компостування.

Визначення потреб у перевантажувальних станціях проводилося на основі техніко-економічного обґрунтування в кожному конкретному випадку в кожному районі (території охоплення послугами). Орієнтовно кількість таких об'єктів сортування та перевантаження становитиме близько 200 одиниць потужністю до 25 тис. тонн на рік, загальна вартість яких дорівнюватиме 10 626 млн. гривень.

На сьогодні в Україні діє 94 підприємства, що займаються рециклінгом відходів: 17 підприємств — з переробки макулатури, 39 — з переробки полімерів, 19 — з переробки пластикових пляшок, 19 — з переробки склабою. Однак їх потужності задіяні на 50—70 відсотків через дефіцит вторинної сировини на внутрішньому ринку, яка покривається за рахунок імпорту. Отримувана вторинна сировина досить низької якості через безвідповідальне управління відходами, насамперед упаковки. Законодавство має встановити механізми фінансування сфери рециклінгу, що сприятиме створенню сортувальних установок та об'єктів з відновлення, які забезпечуватимуть ринок достатньою кількістю якісної сировини, що сприятиме покращенню стану навколишнього природного середовища.

Об'єкти з відновлення матеріалів здійснюють приймання, сортування, оброблення та зберігання окремо зібраних або змішаних ресурсоцінних матеріалів, таких як папір, пластик, метал, скло тощо, з метою їх відправлення та продажу кінцевим споживачам.

Основна функція об'єктів з відновлення матеріалів полягає в тому, щоб максимізувати кількість вторинної сировини, що піддається рециклінгу, одночасно виробляючи матеріали, які принесуть максимально можливий дохід на ринку.

Об'єкти з відновлення матеріалів можуть функціонувати для перероблення відходів у сировину для біологічного перетворення або в джерело палива для виробництва енергії.

Об'єкти з відновлення матеріалів є проміжним етапом відновлення відходів між збиранням ресурсоцінних компонентів відходів від утворювачів і продажем для використання як вторинної сировини у виробництві нових продуктів (можуть бути у державній, комунальній чи приватній власності або в управлінні).

Оптимальним варіантом є створення в територіальних громадах невеликих об'єктів з відновлення матеріалів, які оброблятимуть щодня до 10 тонн вторинної сировини і займають площу до 1000 кв. метрів.

Великі об'єкти з відновлення матеріалів мають потужності, що дають змогу обробляти понад 100 тонн у день; їх доцільно розмістити у великих містах. Вони оснащуються високоавтоматизованим обладнанням.

Національним планом пропонується будівництво об'єктів для компостування відходів в територіальних громадах (зокрема з використанням інструменту співробітництва територіальних громад) з

чисельністю населення від 100 тис. мешканців із середньою оптимальною потужністю 5 тис. тонн готового компосту на рік. Створення об'єктів для компостування у складі комплексів об'єктів механіко-біологічного або регіональних пунктів роздільного збирання відходів суттєво скоротить процес їх проектування та будівництва, оскільки зникне потреба в процедурах відведення земельних ділянок та розроблення і погодження проектної документації, а також суттєво скоротяться логістичні та експлуатаційні витрати. Позитивний досвід такого проекту є у м. Львові. Здійснення компостування та вибір технології визначається регіональними та місцевими планами управління відходами. У територіальних громадах чисельністю до 100 тис. осіб доцільно здійснювати компостування на спеціалізованих компостних майданчиках, а в невеликих територіальних громадах — компостування в місцях видалення відходів у буртах або “рукавах”.

Компостування біовідходів може здійснюватися у сільській місцевості та приміських районах міст їх утворювачами на присадибних, дачних та садових ділянках.

Операції з компостування можуть застосовуватися центрами приймання/збирання відходів для оброблення окремо зібраних відходів від зелених насаджень (відходи з домогосподарств, парків, садів, інших об'єктів благоустрою у сфері зеленого господарства). Компостування таких відходів може здійснюватися на відкритому повітрі.

Також пропонується будівництво близько 126 об'єктів механіко-біологічного оброблення відходів (у деяких районах України через малу чисельність населення пропонується створення міжрайонних комплексів).

З метою оптимізації процесів відведення земельних ділянок та проектування і будівництва, зниження логістичних витрат та зменшення антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище на території об'єктів механіко-біологічного оброблення відходів можуть бути розміщені пункти роздільного збирання побутових відходів, великогабаритних відходів, відходів електричного та електронного обладнання, текстилю та небезпечних відходів у складі побутових відходів та інших видів відходів, визначених у місцевих планах управління відходами, а також майданчики для оброблення відходів будівництва та знесення та компостування.

Аналіз динаміки та прогноз чисельності населення і обсягів утворення відходів мають стійку тенденцію на зменшення.

Показник з повторного використання та рециклінгу відходів для європейських країн становить 55 відсотків до 2025 року. Обмежена можливість залучення інвестицій для будівництва сміттєспалювальних заводів потребують перегляду доцільності їх будівництва у кожному конкретному випадку. Оптимальний варіант потужності сучасного сміттєспалювального заводу — від 300 тис. тонн на рік, тобто райони їх

розміщення мають охоплювати мінімум 2 млн. мешканців та генерувати загальний обсяг побутових відходів 600 тис. тонн на рік і більше.

В Україні, за даними Мінінфраструктури, із загальної кількості полігонів та звалищ кількість перевантажених становить 163 одиниці (2,8 відсотка); 693 одиниці (12 відсотків) не відповідають нормам екологічної безпеки, 1939 одиниць потребують рекультивації.

Потреба у будівництві нових регіональних полігонів, які відповідають вимогам Директиви 1999/31/ЄС, становить 146 одиниць загальною площею 1200 гектарів. Оптимальна зона обслуговування кожного полігона матиме радіус 50—60 кілометрів.

Для виконання цільових показників щодо зменшення захоронення на полігонах біовідходів пропонується на полігонах, які приймають в день до 100 тонн відходів встановити до 2030 року сортувальні лінії для відокремлення відходів, що біологічно розкладаються, та досягнення зменшення захоронення біовідходів.

Відокремлені на сортувальних лініях відходи, що біологічно розкладаються, мають піддаватися операціям іншим, крім захоронення, наприклад, стабілізація, компостування, анаеробне зброджування тощо.

Закриття і рекультивація старих полігонів і таких, що не відповідають вимогам, здійснюватимуться паралельно з будівництвом нових регіональних полігонів. Законом з 2030 року забороняється експлуатація полігонів та звалищ, що не оснащені системами вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату, системами моніторингу викидів в атмосферне повітря та моніторингу забруднення ґрунтів і підземних вод, тому до цього часу мають бути передбачені та здійснені заходи, передбачені у регіональних та місцевих планах, щодо закриття, рекультивації та будівництва полігонів. У разі неможливості здійснити ці заходи до 2030 року заборона не застосовується, якщо виконується план приведення місця розміщення відходів у відповідність з вимогами законодавства.

На сьогодні територіальними громадами постійно проводиться агітаційно-роз'яснювальна, екологічно-просвітницька та виховна робота з населенням із залученням активістів громадських організацій щодо необхідності дотримання правил належного утримання територій населених пунктів, недопущення утворення несанкціонованих звалищ, впровадження роздільного збирання окремих відходів тощо.

Історичні місця розміщення відходів та заходи з їх очищення

Історичні місця розміщення відходів — території, де в минулому розміщували відходи, що призвело до забруднення ґрунту, ґрунтових або поверхневих вод. Це можуть бути звалища, покинуті промислові об'єкти та колишні місця розміщення/накопичення відходів. Історичні місця

розміщення відходів потребують спеціального очищення, закриття, рекультивації, догляду після закриття.

Більшість видів відходів містять речовини, які становлять небезпеку для здоров'я людей та навколишнього природного середовища, а покинуті промислові підприємства, місця видалення відходів, покинуті об'єкти оброблення відходів є потенційними джерелами викидів небезпечних речовин. Через прогалини у законодавстві такі об'єкти часто стають джерелом забруднення ґрунтів і ґрунтових вод, оскільки місця зберігання та видалення відходів без належної герметизації перетворюються на історично забруднені території. Національний план передбачає здійснення невідкладних заходів для підготовки інвентаризації та оцінки ризиків таких об'єктів, визначення рівня ризику від їх впливу для здоров'я людей та навколишнього природного середовища, а також заходів, необхідних для зменшення та усунення цього ризику.

Оцінка ризиків історичних місць розміщення відходів здійснюється шляхом аналізу історичних місць розміщення відходів, для визначення рівня екологічної загрози, впливу на здоров'я людей і навколишнє природне середовище, а також заходи для зниження цих ризиків. Процес повинен включати визначення джерел забруднення, аналіз розповсюдження забруднювачів, оцінку впливу на екосистему та здоров'я людей, розроблення заходів для зниження ризиків.

Зазвичай правила щодо забруднених ділянок застосовуються не лише до місць розміщення відходів, але і до промислових об'єктів, які забруднили прилеглу територію. Статтею 22 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" передбачено створення державної системи моніторингу довкілля та проведення спостережень за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення. Таке спостереження здійснюється Міндовкіллям, іншими уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища.

Сучасний стан навколишнього природного середовища в Україні є наслідком тривалої господарської діяльності, яка провадилася без урахування екологічних вимог. В Україні розвивалися переважно сировинно-видобувні галузі промисловості, які негативно впливають на екосистеми.

Реальні обсяги накопичених відходів та локації їх зберігання в Україні не відображені в статистичних звітах. Це відбувається тому, що під час проведення державної статистичної звітності не враховуються відходи від збанкрутілих або нефункціонуючих підприємств, які раніше сформували значні обсяги відходів. Таким чином, проблема очищення історичних місць розміщення відходів стає дуже актуальною.

Більшість історичних місць розміщення відходів концентрується навколо таких об'єктів:

тепло-, електростанцій, що спалюють органічне паливо;

підприємств чорної та кольорової металургії, машинобудування, хімічної, харчової та інших галузей промисловості;

об'єктів видобутку і переробки мінеральної сировини;

відкритих джерел (видобуток корисних копалин, сільськогосподарська рілля, будівництво);

місць розміщення побутових відходів та відходів промисловості.

За обсягами накопичення відходів серед галузей промисловості найбільш вагоме місце займають гірничодобувний комплекс, металургія, хімічна промисловість та теплоенергетика. У разі порушення умов зберігання відходів на історичних місцях розміщення відходів вони стають потужним джерелом забруднення всіх компонентів навколишнього природного середовища (грунт, ґрунтові та поверхневі води, атмосферне повітря), небезпечними речовинами та негативно впливають на умови проживання людей в найближчих населених пунктах.

Заходи з очищення історичних місць розміщення відходів

Технічні обмеження та надзвичайно високі затрати на очищення історичних місць розміщення відходів вказують на те, що на сьогодні неможливо розглядати питання комплексного очищення об'єктів, де розміщені небезпечні відходи промисловості. Тому необхідно провести інвентаризацію із визначенням ступеня ризику (від низького до високого ризику) та встановленням пріоритетності для ділянок, а також графіка остаточної рекультивації. Передусім очищенню підлягають об'єкти, які становлять найбільший ризик. Розподіл обмежених ресурсів на рекультивацію об'єктів має бути таким, щоб це принесло максимальну користь суспільству.

На основі вивчення наявних літературних джерел та національних і міжнародних практичних рекомендацій, досвіду реалізації аналогічних проектів з урахуванням проведених досліджень, аналізу отриманих матеріалів і звітів обґрунтовуються основні варіанти локалізації та ліквідації/рекультивації забруднених ділянок:

переміщення відходів. Вилучення (звільнення території від відходів) та подальше їх перевезення і перезахоронення є одним із найбільш часто застосовуваних методів. При цьому мобілізаційні та експлуатаційні витрати становлять більшу частину загальної вартості методу;

локалізація забруднення. Системи локалізації забруднення є традиційним методом інженерної рекультивації ґрунтів. Сутність його

полягає в організації захисного “покриття” або в облаштуванні бар’єра між земельною ділянкою, яка в майбутньому використовуватиметься, та забрудненим ґрунтовим шаром;

консервація із застосуванням розчину бішофіту. Цей метод можна віднести до методів санітарної консервації, суть якого полягає в попередньому ущільненні мас відходів, що залишаються “на місці” без переміщення, далі проводиться відсіпка ущільнених мас інертними відходами (наприклад, подрібненими будівельними відходами) або суглинистим ґрунтом, при цьому формується рельєф площадки (технічна рекультивация) і далі підготовлена площадка заливається розчином бішофіту;

ліквідація звалища з облаштуванням котловану “на місці”;

ліквідація звалища із розділенням маси відходів;

ліквідація звалища із розділенням маси відходів та отриманням ґрунту-рекультиванту; стабілізація.

Індикатори оцінки виконання Національного плану

Джерелом даних для проведення моніторингу та оцінки виконання завдань, визначених Національним планом, буде інформація з інформаційної системи управління відходами, зібрана в існуючих базах даних, та статистичних обстежень, звітів про виконання регіональних та місцевих планів управління відходами та інших джерел.

Розроблений комплекс індикаторів слугуватиме для:

оцінки ефективності виконання запланованих заходів;

своєчасного коригування Національного плану в процесі його реалізації;

здійснення узагальненої оцінки результативності плану після завершення строку його реалізації;

оцінки ступеня досягнення встановлених цільових показників.

Індикаторами оцінки виконання Національного плану є:

кількість затверджених регіональних планів управління відходами;

кількість затверджених місцевих планів управління відходами;

кількість та площа рекультивованих історичних місць розміщення відходів;

кількість, площа та потужність полігонів за класами, які відповідають вимогам Закону;

кількість і площа місць розміщення відходів (полігонів, звалищ), які не відповідають вимогам Закону;

кількість та потужність об'єктів оброблення відходів за окремими технологіями оброблення;

обсяг відходів, на які поширюється розширена відповідальність виробника, введених в обіг.

Індикаторами, які застосовуються до кожного потоку відходів, зазначених у Національному плані, є:

обсяг відходів, що утворюються;

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено операції з рециклінгу;

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено операції з відновлення;

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено операції з відновлення (спалювання з отриманням енергії);

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено операції із захоронення;

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено інші операції з видалення;

обсяг продукції, яка оголошена як побічний продукт;

обсяг утворених відходів, щодо яких оголошено припинення статусу відходів;

обсяг утворених відходів, щодо яких здійснено операції з видалення без попереднього оброблення.

Індикаторами, які застосовуються до побутових відходів, є:

охоплення населення послугами з управління побутовими відходами;

охоплення населення роздільним збиранням побутових відходів;

кількість пунктів роздільного збирання побутових відходів (окремо стаціонарних та мобільних).

Інструменти реалізації Національного плану, зокрема економічні.

Оцінка їх придатності та прогностичні показники очікуваних результатів

Передбачається, що одним з основних інструментів реалізації Національного плану на місцевому рівні має бути розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами (далі — регіональний план).

Регіональний план — документ, який має бути розроблений у кожній області, м. Києві та Севастополі та Автономній Республіці Крим і охоплювати комплекс взаємопов'язаних заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на забезпечення сталого керування відходами в регіоні, враховуючи принцип

співробітництва територіальних громад, та сформованих виходячи з оцінки поточного стану сфери керування відходами. Регіональні плани охоплюють усі види відходів.

Реалізація регіональних планів здійснюється шляхом безпосереднього здійснення окремих запланованих заходів, включення заходів до місцевих програм і подальшого їх виконання, а також урахування запланованої діяльності в інших документах державного планування (містобудівній документації, стратегіях, програмах тощо).

Одним із виконавців регіональних планів є територіальні громади, розташовані на території регіону. Кожна з громад має планувати власну діяльність з урахуванням регіонального плану. Передбачається, що одним із механізмів планування діяльності територіальних громад у сфері управління відходами мають стати місцеві плани управління відходами.

Для стимулювання дотримання ієрархії управління відходами, забезпечення повного відшкодування витрат утворювачів та власників відходів та забезпечення фінансування заходів у сфері управління відходами статтею 56 Закону передбачено впровадження ряду економічних інструментів:

- встановлення ставок екологічного податку, що справляється за захоронення відходів на полігонах, залежно від виду відходів та класу полігона;

- запровадження системи, за якої утворювачі та власники відходів сплачують лише за фактичну масу відходів, непридатних для підготовки до повторного використання та відновлення, та створення стимулів для роздільного збирання відходів;

- запровадження розширеної відповідальності виробника для певних видів відходів, розроблення заходів для підвищення його організаційної та економічної ефективності;

- впровадження депозитних схем та інших заходів для заохочення ефективного збирання використаних продукції та матеріалів;

- надання податкових пільг для стимулювання повторного використання та благодійного пожертвування продукції;

- оподаткування продукції, відходи якої спричиняють значний негативний вплив на навколишнє природне середовище, з метою зменшення споживання такої продукції та стимулювання впровадження найкращих доступних технологій і методів управління для їх рециклінгу;

- стимулювання використання продукції та матеріалів, отриманих у результаті підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу;

- надання податкових і кредитних пільг для фінансової підтримки проведення наукових досліджень та впровадження інноваційних технологій оброблення, зокрема з рециклінгу, відходів.

Додатковими інструментами для запобігання утворенню відходів та дотримання ієрархії відходів є:

механізм повного відшкодування витрат.

Повне відшкодування витрат на управління відходами передбачає встановлення джерел фінансування та затвердження тарифів для повного покриття понесених витрат (інвестиційні, операційні та інші) на надання послуг з управління відходами. За умови належного розроблення та впровадження механізм відшкодування витрат може сприяти ефективному досягненню цілей. Механізм зменшує залежність від постійних дотацій на послуги з управління відходами з місцевого бюджету і забезпечує спрямування податкових надходжень на більш доцільні потреби;

система “плати за те, що викидаєш”.

У разі впровадження системи “плати за те, що викидаєш” плата за послуги з управління побутовими відходами нараховується залежно від обсягу або об’єму відходів, який утворює мешканець, домогосподарство або суб’єкт господарювання. Цей інструмент є ефективним для запобігання та зменшення утворення відходів та стимулювання роздільного збирання відходів. Систему рекомендовано для впровадження на територіях повного охоплення послугами з управління побутовими відходами для уникнення практики засмічення. Можливі механізми реалізації повинні бути розроблені з урахуванням конкретних умов кожного населеного пункту;

розширена відповідальність виробника.

Розширена відповідальність виробника зобов’язує виробників певних видів продукції брати на себе відповідальність за управління стадією відходів у життєвому циклі продукції. Утворення відходів має бути мінімізовано за рахунок дій на всіх етапах життєвого циклу продукції — від проектування до управління відходами, включаючи збирання, рециклінг, відновлення та видалення.

Запровадження розширеної відповідальності виробника в Україні передбачене Законом щодо виробників продукції, у результаті споживання/використання якої утворюються відходи упаковки, відходи електричного та електронного обладнання, батарей і акумуляторів, транспортних засобів, знятих з експлуатації, мастил (олив), шин, текстилю тощо;

депозитна система.

Депозитна система є ефективним інструментом управління відходами, який сприяє збільшенню обсягів збирання та якості ресурсоцінних компонентів відходів та їх рециклінгу. Вона полягає у введенні додаткової плати (депозиту) під час покупки певних товарів, яка відшкодовується під час повернення упаковки чи продукції. Рекомендовано застосувати цей

інструмент для відходів упаковки від напоїв у пластиковій, скляній та металевій упаковці;

екологічні податки на продукцію.

Екологічні податки на продукцію — економічний інструмент для зміни споживчої поведінки та скорочення споживання певних категорій товарів, які спричиняють значний шкідливий вплив на навколишнє природне середовище та здоров'я людей. Зокрема, пропонується поступове запровадження екологічного податку на:

вживані транспортні засоби, строк експлуатації яких більше 20 років, які працюють на бензиновому та дизельному паливі. Кошти з цього податку мають бути спрямовані на стимулювання використання транспортних засобів, які працюють на газовому паливі, та електричних колісних транспортних засобів;

пластикову продукцію одноразового використання;

“зелені” публічні закупівлі.

З метою сприяння органам державної влади у придбанні товарів, послуг та робіт з меншим негативним впливом на навколишнє природне середовище необхідно імплементувати критерії та вимоги ЄС до “зелених” публічних закупівель в таких секторах економіки, як текстиль, пластмаси, акумулятори, електроніка, сільське господарство, будівництво, ремонт.

До критеріїв та вимог до “зелених” публічних закупівель в контексті управління відходами належать такі:

продукція підлягає повторному використанню, ремонту, компостуванню або може бути перероблена;

упаковка, в якій продається чи доставляється продукція, мінімізована наскільки це можливо, підлягає повторному використанню або може бути перероблена;

цільовий показник або вимога щодо вмісту перероблених матеріалів у новій продукції та упаковки, зокрема щодо пластикової продукції, будівельних матеріалів;

доступність запасних частин, деталей до продукції та вимога обрання товарів із можливістю ремонту і заміни компонентів/деталей (“право на ремонт”);

наявність у постачальника сертифікатів щодо походження сировини та/або товару;

вимога надання та підписання документації в електронному форматі, за винятком випадків, коли друковані копії є обов'язковими;

оренда техніки замість придбання, що зменшить кількість відходів;

надання переваги місцевим виробникам, що зменшує викиди від транспортування продукції;

вибір постачальників з екологічною сертифікацією (наприклад, ISO 14001, EMAS).

Широке застосування критеріїв та вимог до “зелених” публічних закупівель сприятиме розвитку циркулярної економіки шляхом продовження життєвого циклу продукції та запобігання утворенню відходів. З метою дотримання встановлених критеріїв та вимог необхідним заходом є також запровадження дієвої системи моніторингу “зелених” публічних закупівель;

зелені облігації.

Законом України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” запроваджено зелені облігації як окремий підвид цінних паперів. У сфері управління відходами зелені облігації є важливим інструментом, оскільки вони забезпечують фінансування проектів, спрямованих на захист навколишнього природного середовища та сталий розвиток. Зелені облігації можуть забезпечити необхідні кошти для будівництва або модернізації об’єктів оброблення відходів, впровадження або поліпшення систем збирання і сортування відходів чи для розвитку нових технологій та підходів у сфері управління відходами, що дасть змогу зменшити негативний вплив на навколишнє природне середовище;

субсидії на заходи із запобігання утворенню відходів.

Субсидії на заходи, що сприяють запобіганню утворення відходів, обґрунтовані, коли такі дії приводять до фінансової економії для державного бюджету та/або екологічних переваг, що перевищують вартість цих субсидій. Наявні приклади стосуються переважно домашнього компостування та використання багаторазових підгузків, але регіональними та місцевими планами управління відходами можуть визначатися інші потоки відходів, які можуть виправдати підтримку домогосподарств у переході на продукцію або послуги, в результаті яких утворюється менше відходів;

залучення приватного сектору.

Партнерство з приватним сектором розглядається як механізм досягнення ефективності, технічної експертизи та залучення фінансових інвестицій у систему управління відходами.

Забезпечення належного управління відходами вимагає значних інвестицій в інфраструктуру та довгострокових операційних витрат.

Будівництво інфраструктури управління відходами не може бути повністю профінансоване лише за рахунок національних та міжнародних грантових фондів, кредитних коштів або коштів місцевих бюджетів.

Очікується, що приватний сектор також відіграватиме важливу роль. Однак компанії приватного сектору очікують повного відшкодування своїх інвестиційних витрат, встановлення тарифів на основі повного відшкодування витрат і їх доступності для користувачів, високого рівня збирання платежів і забезпечення їх сплати користувачами, а також чесної і відкритої конкуренції з державними та комунальними підприємствами.

Залучення приватного сектору буде зосереджене на діяльності, яка потребує нових технологій (наприклад, рециклінг, відновлення та видалення побутових відходів на полігонах).

Моніторинг та оцінка ефективності виконання Національного плану

Моніторинг як процес систематичного збирання ключових кількісних даних для визначення прогресу в досягненні встановлених цільових показників та попередженні небажаних результатів проводиться за принципами достовірності, добросовісності, відповідності та актуальності інформації та обов'язкового врахування.

Координаційний орган з моніторингу та оцінки виконання Національного плану є Міндовкілля, який:

- аналізує та оцінює інформацію про ступінь виконання заходів відповідно до встановлених показників;

- оцінює суспільну значущість і прихильність суспільства до здійснення заходів.

Інші центральні та місцеві органи виконавчої установи, органи місцевого самоврядування, відповідальні за реалізацію Національного плану, відповідно до їх повноважень повинні забезпечувати виконання положень Національного плану, а також сприяти Міндовкіллю під час збирання та узагальнення інформації.

На основі результатів моніторингу проводиться періодична оцінка ступеня здійснення заходів та результатів їх виконання.

Оцінка ступеня здійснення заходів є основою для підготовки річних звітів та перегляду програмних документів на місцевому, регіональному та національному рівні, що стосуються охорони навколишнього природного середовища.

У рамках оцінки ефективності впровадження Національного плану, яка проводиться один раз на два роки, результати оприлюднюються на офіційному веб-сайті Міндовкілля.

Запобігання утворенню відходів до 2033 року

Збільшення обсягів відходів через неефективність системи управління відходами та їх негативний вплив на навколишнє природне середовище та

здоров'я людей вимагають впровадження заходів щодо запобігання утворенню відходів як складової комплексного рішення.

Директива 2008/98/ЄС встановлює інструменти для охорони навколишнього природного середовища та здоров'я людини шляхом зменшення утворення відходів, зменшення негативних наслідків від утворення відходів, зменшення загальних наслідків використання ресурсів і підвищення ефективності такого використання, що є вкрай важливим для переходу до циркулярної економіки.

Запобігання утворенню відходів полягає у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів через застосування комплексу заходів, які зменшують обсяги утворених відходів, сприяють повторному використанню продукції або подовженню строку служби продукції, зменшенню вмісту небезпечних речовин у матеріалах та продукції і мінімізують негативний вплив відходів на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Здійснення заходів із запобігання утворенню відходів або мінімізації їх утворення та зниження ступеня їх небезпеки відповідають основним цілям та принципам державної політики у сфері запобігання утворенню та управління відходами, а саме:

зменшення обсягу утворення побутових відходів (кількість утворення побутових відходів на одну особу у 2025 році має становити 343,3 кілограма на рік та у 2035 році — 240,5 кілограма на рік);

забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва. Цільовий показник: ресурсоемність валового внутрішнього продукту (співвідношення спожитих фізичних обсягів природних ресурсів, утворених відходів та викидів забруднюючих речовин до обсягу валового внутрішнього продукту має становити у 2025 році 80 відсотків до рівня 2015 року та у 2030 році 60 відсотків до рівня 2015 року);

зменшення обсягу утворення відходів від усіх видів економічної діяльності (обсяг утворених відходів від усіх видів економічної діяльності на одиницю валового внутрішнього продукту, розрахована на основі паритету купівельної спроможності 2011 року, має становити не більше 880 кілограмів на 1000 доларів США у 2025 році та не більше 800 кілограмів на 1000 доларів США у 2030 році).

Запобігання утворенню відходів може бути кількісним або якісним. Кількісний показник може бути досягнуто шляхом зменшення кількісних обсягів утворення відходів або продовження строку служби продукції, збільшення періоду, коли вона стає відходами.

Якісний показник запобігання утворенню відходів — зменшення вмісту шкідливих речовин у матеріалах і продуктах або запобігання утворенню відходів, що містять небезпечні речовини.

Згідно із статтею 5 Закону запобігання утворенню відходів досягається шляхом здійснення таких заходів:

заохочення та підтримка сталого виробництва і споживання продукції;

заохочення проектування, виробництва та використання ресурсоефективної та більш довговічної продукції, у тому числі продовження строку її використання, а також продукції, придатної до ремонту, повторного використання та модернізації;

виділення з відходів сировини, яка може бути використана повторно;

забезпечення доступності запасних частин, інструкцій з експлуатації, технічної інформації чи інших інструментів, обладнання або програмного забезпечення, що дозволяють проводити ремонт і забезпечують повторне використання продукції без зниження рівня її якості та безпечності функціонування;

зменшення обсягів утворення відходів з урахуванням впровадження найкращих доступних технологій і методів управління у процесі промислового виробництва;

зменшення вмісту небезпечних речовин у продукції відповідно до технічних регламентів;

зменшення утворення відходів, непридатних з технічних чи економічних причин до рециклінгу або інших операцій з відновлення відходів;

визначення продукції, яка є основним джерелом засмічення навколишнього природного середовища, та вжиття відповідних заходів для запобігання та зменшення утворення відходів такої продукції;

проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадськості з питань запобігання утворенню відходів та забрудненню навколишнього природного середовища;

створення суб'єктами господарювання, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування відповідно до компетенції та забезпечення діяльності пунктів приймання відходів продукції для ремонту та підготовки їх до повторного використання;

зменшення обсягів утворення відходів харчових продуктів у роздрібних та інших торговельних мережах, закладах громадського харчування та домогосподарствах.

Крім того, громадяни можуть вживати заходів з метою економії природних ресурсів, повторного використання матеріалів (речей) тощо, а також надавати перевагу продуктам багаторазового використання або виготовлених із матеріалів, які придатні для рециклінгу.

Створення та впровадження ефективних організаційно-економічних інструментів для виконання завдань в частині запобігання утворенню відходів здійснюється за такими напрямками:

розроблення та прийняття нормативно-правових актів, що стимулюють запобігання утворенню відходів;

здійснення заходів із запобігання утворенню відходів на регіональному та місцевому рівні шляхом визначення таких заходів у регіональних та місцевих планах управління відходами;

імплементація положень директив ЄС щодо побічних продуктів, які утворюються під час виробництва;

розширення переліку видів відходів, щодо яких може бути оголошено припинення статусу відходів (для відходів паперу, пластмас, будівництва та знесення, біовідходів) та розроблення і впровадження для цих видів відходів критеріїв оголошення припинення статусу відходів, що сприятиме підвищенню рівня повторного використання ресурсів;

впровадження вимог до екодизайну з метою підвищення довговічності, надійності, ремонтпридатності, можливості модернізації, повторного використання продукції, покращення можливостей відновлення та технічного обслуговування продукції, розв'язання проблеми наявності у продукції небезпечних хімічних речовин, підвищення енерго- та ресурсоефективності продукції, зокрема з урахуванням можливості відновлення стратегічної та критичної сировини, зменшення очікуваних обсягів утворення відходів та збільшення вмісту вторинної сировини у продукції, забезпечуючи при цьому її експлуатаційні характеристики та безпеку, а також зменшення вуглецевого та екологічного слідів;

впровадження цифрових паспортів продукції, що полегшить споживачам, виробникам та органам влади прийняття більш обґрунтованих рішень, пов'язаних із показниками сталості, життєвого цикла продукта та дотримання нормативних вимог щодо екодизайну;

співпраця з промисловими підприємствами для розроблення та впровадження технологій та практик, які зменшують утворення відходів та сприяють стійкому виробництву;

дотримання підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить до утворення відходів, ієрархії управління відходами, насамперед шляхом планування та провадження своєї діяльності таким чином, щоб запобігати утворенню відходів, зменшувати їх утворення, запобігати негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище під час проектування, виробництва, використання продукції (товарів);

включення у плани управління відходами підприємств, установ та організацій заходів із запобігання утворенню відходів;

регулярний аналіз морфологічного складу побутових відходів для прийняття управлінських рішень щодо вжиття заходів для запобігання утворенню тих видів відходів, які мають небезпечні властивості, управління якими ускладнене чи технології рециклінгу для яких відсутні.

Досягнення цілей та здійснення заходів щодо запобігання утворенню відходів оцінюється за такими показниками:

розроблення та реалізація стратегії циркулярної економіки;

розроблення та впровадження нормативів утворення відходів на одиницю продукції (сировини та енергії);

розроблення системи інформаційного, науково-методичного забезпечення виробників відходів відомостями про технологічні та інші можливості зменшення обсягів утворення та управління відходами;

впровадження системи моніторингу продукції, що містить небезпечні речовини, а також ініціатив, спрямованих на їх заміну безпечними альтернативами;

зменшення кількості та токсичності відходів;

підвищення ефективності використання вже створеної продукції (товарів);

повторне використання, ремонт або модернізація використаної продукції;

зменшення вмісту небезпечних речовин під час виробництва продукції (товарів), що насамперед приведе до зменшення небезпечного впливу відходів від цієї продукції на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Заходи щодо запобігання утворенню відходів та індикатори їх виконання наведено у плані заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025—2033 роки.

Зменшення захоронення біовідходів

Одним із показників економічного зростання країни є збільшення обсягів утворюваних відходів в процесі життєдіяльності людини та її господарської діяльності поза межами житла.

Із утворених видів відходів більше половини становлять біовідходи, а саме: відходи харчових продуктів або відходи харчової промисловості, відходи від зелених насаджень, які здатні до анаеробного чи аеробного розкладання.

Розрахункові дані міжнародних експертів свідчать про те, що в Україні кількість утворених біовідходів становить в середньому 5,2 млн. тонн на рік.

Загальні вимоги до управління біовідходами, такі як захист навколишнього природного середовища та здоров'я людини під час оброблення та видалення відходів, закріплені в Директиві 2008/98/ЄС (нові цілі рециклінгу побутових відходів, які можуть включати біовідходи та механізми, що дозволяють визначати критерії якості компосту).

Згідно із Законом біовідходи — відходи, що мають властивість піддаватися анаеробному або аеробному розкладу, такі як відходи харчових продуктів або відходи харчової промисловості на всіх етапах виробництва та споживання, відходи від зелених насаджень.

Відповідно до Закону харчові олії (рослинні жири), які одержані з насіння або плодів рослин шляхом віджиму і призначені безпосередньо для споживання, — відходи харчової промисловості на всіх етапах виробництва або біовідходи, які не є небезпечними.

У випадку багаторазового (повторного) використання харчова олія містить небезпечні речовини, а тому є небезпечним відходом (біовідходом).

Стан сфери управління біовідходами в Україні характеризується такими аспектами:

основна частина всіх біовідходів потрапляє на полігони та звалища;

діяльність з компостування та попереднього оброблення біовідходів практично відсутня.

Заходи із зменшення захоронення біовідходів відповідають основним цілям та принципам державної політики у сфері управління відходами і включають поетапне зменшення обсягів захоронення біовідходів, покращення управління такими видами біовідходів для зменшення впливу на навколишнє природне середовище.

Поліпшення сфери управління біовідходами в Україні матиме такі переваги:

зменшення викидів парникових газів;

використання відновлюваної енергії;

формування ринку якісного компосту;

покращення виснажених сільськогосподарських ґрунтів шляхом внесення компосту та розв'язання проблеми деградації ґрунтів.

Відходи від зелених насаджень зазвичай збираються окремо, найчастіше комунальними підприємствами з благоустрою. Ці відходи вивозяться на полігони без попереднього оброблення та компостування. В окремих територіальних громадах існує практика компостування біовідходів, однак, за даними Держстату, статистична звітність про цей вид діяльності відсутня. Так, компостування проводиться у валах, без попереднього подрібнення гілок і листя, тому процес відбувається повільно, а готовий продукт використовують як мульчу в парках.

У великих містах, де є велика кількість об'єктів благоустрою, компостування може бути запроваджено як ефективний захід для зменшення обсягів видалених відходів, які займають значні площі на полігонах і звалищах. У багатьох європейських країнах існують законодавчі обмеження або заборони їх зберігання.

Конкретні обсяги біовідходів залежать від кількості зелених насаджень у відповідному житловому масиві, які згідно з державними будівельними нормами повинні становити не менше 5 кв. метрів на особу. Загалом кількість цих біовідходів у містах оцінюється в 25—30 кілограмів на одного жителя на рік.

Середньорічні обсяги біовідходів становлять 47 відсотків (близько 5,2 млн. тонн) загального обсягу утворюваних побутових відходів в Україні, які суттєво розрізняються за регіонами та типами населених пунктів.

Біовідходи на цей час практично не збираються роздільно. Так, у 1970—1980 роках практично в усіх міських населених пунктах було запроваджено практику збирання харчових відходів, частина яких направлялась на відгодівлю худоби.

Відокремлені біовідходи мають піддаватися іншим, крім захоронення, операціям з оброблення відходів, наприклад, компостування, аеробне та анаеробне зброджування тощо.

Хоча захоронення є найменш бажаним варіантом управління біовідходами, проте залишається найпоширенішим способом їх оброблення в Україні.

У сільській місцевості найбільш поширеною практикою, пов'язаною з управлінням біовідходами, є:

компостування відходів харчових продуктів та відходів від зелених насаджень відповідно до Правил компостування біовідходів їх утворювачами на присадибних, дачних і садових ділянках, затверджених наказом Мінінфраструктури від 13 червня 2023 р. № 489;

використання харчових і городніх залишків на корм худобі;

накопичення біовідходів в полі тощо;

спалювання відходів від зелених насаджень на присадибних ділянках.

У майбутньому можливе оброблення біовідходів з використанням методів механіко-біологічного оброблення відходів.

Рециклінг як вид діяльності охоплює лише обмежену кількість і вид біовідходів.

Компостування біовідходів та анаеробне зброджування можна класифікувати як рециклінг, коли компост (або залишок розкладання) використовується для удобрення ґрунту або формування середовища для вирощування. Якщо це використання за іншим призначенням, його слід

класифікувати як попереднє оброблення перед видаленням або спалюванням.

Відповідно до вимог Закону кількісні цільові показники щодо повторного використання та рециклінгу біовідходів є практичним механізмом для стимулювання процесів відновлення цих біовідходів.

Зменшення захоронення біовідходів здійснюватиметься, зокрема, через рециклінг, компостування, виробництво біогазу, інші операції з відновлення відходів.

Для поступового наближення до європейського законодавства встановлюються такі цільові показники зменшення захоронення біовідходів, зокрема:

до 2030 року зменшення захоронення біовідходів на 10 відсотків обсягу біовідходів, які утворюються у складі побутових відходів;

до 2033 року зменшення до 15 відсотків захоронення біовідходів.

Виконання цільових показників зменшення захоронення біовідходів

Україна повинна зменшити захоронення біовідходів на полігонах та звалищах за допомогою встановлення сортувальних ліній для відокремлення біовідходів на місцях видалення відходів (полігони та звалища).

Здійснення заходів щодо зменшення захоронення біовідходів для досягнення цілей Директиви 1999/31/ЄС дасть змогу:

збільшити кількість та потужність побудованих відкритих майданчиків для компостування біовідходів в громадських парках і садах;

запровадити збирання та компостування біовідходів;

запровадити збирання та оброблення біовідходів з домогосподарств, закладів громадського харчування тощо та будівництво установок для аеробного або анаеробного оброблення цих відходів з метою виробництва компосту або біогазу;

створити фінансово-економічні стимули для зменшення обсягів видалення на полігон біовідходів та збільшення рециклінгу цих відходів;

підвищити екологічну обізнаність населення та адміністративного потенціалу органів місцевого самоврядування з управління біовідходами.

Заходи щодо зменшення захоронення біовідходів та індикатори їх виконання наведено у плані заходів з реалізації Національного плану управління відходами на 2025—2033 роки.

Додаток
до Національного плану

ПЛАН ЗАХОДІВ
з реалізації Національного плану управління відходами на 2025—2033 роки

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
1. Удосконалення та наближення національного законодавства до вимог законодавства ЄС шляхом:				
1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України таких законопроектів:				
про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності у сфері управління відходами;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності у сфері управління відходами;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про обмеження виробництва та обігу пластикової продукції одноразового використання на території України;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про батареї, акумулятори та відходи батарей та акумуляторів;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про управління відходами видобувної промисловості;	Міндовкілля	2025 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про електричне та електронне обладнання та відходи електричного та електронного обладнання;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про транспортні засоби, зняті з експлуатації, відходи шин та масел (олив);	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про відходи текстилю;	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про внесення змін до Закону України “Про управління відходами” для приведення термінології “відходи, що біологічно розкладаються” та “біовідходи” у відповідність з Директивою про відходи та Директивою про захоронення відходів та розрахунку (встановлення) та використання фінансового забезпечення (гарантії) операторів полігонів;	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку управління окремими видами відходів, що утворилися внаслідок виникнення надзвичайної ситуації техногенного, природного або воєнного характеру;	Міндовкілля Міноборони	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сплати екологічного податку, що справляється за захоронення відходів та за розміщення відходів видобувної промисловості;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про внесення змін до Податкового кодексу України щодо екологічного податку, що справляється за введення в обіг продукції, відходи якої спричиняють значний негативний вплив на навколишнє природне середовище, з метою зменшення споживання такої продукції 2) розроблення і подання таких проектів актів Кабінету Міністрів України:	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку ведення реєстрів у сфері управління відходами;	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про внесення змін до Порядку розроблення, погодження та затвердження місцевих планів	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
управління відходами щодо відходів від руйнувань				міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) розроблення і видання таких проектів наказів:				
про затвердження довідкових документів з найкращих доступних технологій та методів управління щодо оброблення відходів;	Міндовкілля	2027 рік	видано наказ Міндовкілля	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Методичних рекомендацій щодо управління відходами харчових продуктів та вимоги до єдиного вимірювання їх обсягу;	Міндовкілля	2027 рік	видано наказ Міндовкілля	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Правил технічної експлуатації об'єктів оброблення відходів;	Міндовкілля	2025 рік	zareestrowano наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Правил технічної експлуатації установок із спалювання відходів та установок із сумісного спалювання відходів;	Міндовкілля	2025 рік	zareestrowano наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про затвердження Правил технічної експлуатації полігонів, припинення експлуатації, рекультивації та догляду за полігонами після припинення їх експлуатації;	Міндовкілля	2025 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку розроблення програми контролю та моніторингу полігона та вимог до неї;	Міндовкілля	2026 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження вимог до плану закриття місць розміщення відходів, які не відповідають вимогам законодавства;	Міндовкілля	2026 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Інструкції з проведення інвентаризації і оцінки ризику місць розміщення відходів;	Міндовкілля	2026 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про затвердження державних і галузевих будівельних норм щодо полігонів для небезпечних відходів, відходів, що не є небезпечними, та інертних відходів;	Мінрозвитку Міндовкілля Мінекономіки	2026 рік	видано наказ відповідного суб'єкта нормування про затвердження будівельних норм	у межах фінансування, передбаченого для Мінрозвитку, Міндовкілля, Мінекономіки, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Рекомендацій щодо повторного використання та благодійного пожертвування продукції	Міндовкілля	2028 рік	видано наказ Міндовкілля	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) розроблення і затвердження таких проектів актів:				
про затвердження регіональних планів управління відходами;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) Міндовкілля Мінрозвитку	у річний строк після набрання чинності Національним планом управління відходами до 2033 року	затверджено регіональні плани управління відходами	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про затвердження місцевих планів управління відходами	органи місцевого самоврядування (за згодою) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні держадміністрації (військові адміністрації)	у річний строк з дня набрання чинності регіональними планами управління відходами у відповідній області	затверджено місцеві плани управління відходами	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
5) розроблення і подання Кабінету Міністрів України таких проектів актів Кабінету Міністрів України:				
про затвердження Порядку розрахунку (встановлення) та використання фінансового забезпечення (гарантії) операторів полігонів;	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку функціонування депозитної системи для відходів упаковки	Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про упаковку та відходи упаковки”	подано Кабінету Міністрів України	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2. Удосконалення інституційної структури та зміцнення кадрового				

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
потенціалу у сфері управління відходами шляхом:				
проведення оцінки існуючої інституційної та адміністративної спроможності щодо впровадження законодавства про управління відходами, в тому числі його функціонального аналізу;	Міндовкілля Мінрозвитку Держекоінспекція Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2026 і 2027 роки	проведено оцінку та функціональний аналіз впровадження законодавства про управління відходами	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, Держекоінспекції, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та виконання планів посилення інституційного та адміністративного потенціалу;	Міндовкілля Мінрозвитку Держекоінспекція Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2033 рік	затверджено та реалізовано плани	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, Держекоінспекції, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
розроблення та впровадження програм підвищення кваліфікації, проведення тренінгів/семінарів для працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання з управління відходами	Міндовкілля Мінрозвитку МОН Держекоінспекція Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2030 рік	проведено тренінги/ семінари	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, Держекоінспекції, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3. Забезпечення функціонування інформаційної системи управління відходами, зокрема:				
забезпечення функціонування інформаційної системи управління відходами;	Міндовкілля	2025—2033 роки	забезпечено функціонування інформаційної системи управління відходами	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення реєстру виробників продукції, щодо якої встановлено розширену відповідальність виробника, та реєстру організацій розширеної відповідальності виробників, які містять відповідні	Міндовкілля	у річний строк після прийняття відповідних актів законодавства, якими запроваджено	створено реєстри	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
розділи щодо відходів упаковки, відходів електронного та електричного обладнання, відходів батарей та акумуляторів, транспортних засобів, знятих з експлуатації, мастил (олив), шин, текстилю		розширену відповідальність виробників щодо відходів, які утворилися внаслідок споживання/використання певної продукції		
4. Підвищення обізнаності населення щодо управління відходами, зокрема:				
проведення кампанії з підвищення обізнаності з управління відходами (організація конференцій та засідань за круглим столом тощо);	Міндовкілля МОН Мінрозвитку Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2025—2033 роки	проведено кампанії з підвищення обізнаності кількість проведених заходів розроблено інформаційні матеріали	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
сприяння запровадженню системи компостування відходів утворювачами на присадибних, дачних і садових земельних ділянках;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації)	2025—2033 роки	запроваджено систему компостування відходів на присадибних,	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
розроблення проекту наказу про затвердження Методичних рекомендацій сталого споживання;	органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Мінагрополітики Держпродспоживслужба	2027 рік	дачних і садових земельних ділянках видано наказ Міндовкілля	охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
забезпечення проведення тематичних позакласних заходів щодо управління відходами;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) заклади освіти (за згодою) МОН	2025—2033 роки	проведено позакласні заходи	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
проведення заходів з підвищення обізнаності з управління відходами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації	2025—2033 роки	проведено заходи	у межах фінансування місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>5. Очищення історичних місць розміщення відходів, зокрема ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ та відходів, власник яких не встановлений, шляхом:</p>	<p>(військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) заклади освіти (за згодою) МОН</p>			<p>охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>проведення інвентаризації історичних місць розміщення відходів, включаючи проведення оцінки ризиків;</p>	<p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Держекоінспекція</p>	<p>2025 і 2026 роки</p>	<p>проведено інвентаризацію</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>розроблення плану поетапної рекультивації історичних місць розміщення відходів залежно від ступеня ризику об'єкта;</p>	<p>Міндовкілля Держекоінспекція Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації)</p>	<p>2027 і 2028 роки</p>	<p>розроблено план</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Держекоінспекції, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
	органи місцевого самоврядування (за згодою)			природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
рекультивациі та ліквідації історично забруднених ділянок та об'єктів залежно від ступеня ризику об'єкта;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Держекоінспекція	2027—2033 роки	кількість рекультивованих та/або ліквідованих історично забруднених ділянок та об'єктів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ та рекультивациі місць їх розміщення;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2026—2033 роки	ліквідовано сміттєзвалища	кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства під час провадження діяльності щодо управління відходами	Держекоінспекція Національна поліція Держпраці Рада міністрів Автономної	2025—2033 роки	проведено планові і позапланові заходи державного нагляду	у межах фінансування, передбаченого для Держекоінспекції, Національної поліції,

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
	Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)		(контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища з виявленням та усуненням порушень законодавства щодо управління відходами	Держпраці, органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
6. Формування державної політики у сфері управління побутовими відходами шляхом:				
1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України законопроекту щодо внесення змін до Закону України “Про управління відходами” стосовно встановлення цільових показників щодо зменшення обсягів захоронення побутових відходів на полігонах та зменшення обсягів захоронення побутових відходів, що біологічно розкладаються на полігонах	Міндовкілля Мінрозвитку	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України законопроект	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) розроблення проекту акта про затвердження технічних вимог виробництва та використання	Міндовкілля	2028 рік	розроблено проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
палива, отриманого з відходів (RDF/SFR)				міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) створення ефективної системи збирання та перевезення побутових відходів, зокрема:				
оновлення матеріально-технічної бази для збирання змішаних побутових відходів та для роздільного збирання побутових відходів, щодо яких не запроваджено розширену відповідальність виробника;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Мінрозвитку	2025—2033 роки	оновлено матеріально-технічну базу	у межах фінансування, передбаченого для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, за рахунок коштів, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення станцій перевантаження змішаних побутових відходів;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Мінрозвитку	2025—2033 роки	створено станції	у межах фінансування, передбаченого для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, за рахунок коштів, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
утворення центрів/мобільних пунктів роздільного збирання та підготовки до повторного використання побутових відходів, для яких не встановлено системи розширеної відповідальності виробника	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Мінрозвитку	2025—2033 роки	утворено центри/мобільні пункти	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, за рахунок коштів, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) створення інфраструктури для оброблення побутових відходів, зокрема: проведення вишукувальних робіт для визначення місць розташування регіональних полігонів або регіональних об'єктів оброблення побутових відходів на основі попередньо визначених оптимальних “територій охоплення”/кластерів;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля	2025 і 2026 роки	визначено місця розміщення регіональних полігонів або регіональних об'єктів оброблення побутових відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
встановлення вагів та пристроїв для зважування та обліку побутових відходів на об'єктах оброблення відходів;	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	2027—2033 роки	збільшено кількість об'єктів оброблення відходів, на яких встановлено ваги, на 10 відсотків щороку	у межах фінансування, передбаченого для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, за рахунок коштів, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
будівництво об'єктів оброблення побутових відходів (відновлення матеріалів механіко-біологічного оброблення, компостування, термічного оброблення, анаеробного оброблення для виробництва біогазу);	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2025—2033 роки	побудовано об'єкти оброблення відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, “зелені” облігації, кошти суб'єктів господарювання (за згодою), кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
проведення інвентаризації та оцінки ризику існуючих місць розміщення побутових відходів (полігонів, звалищ) із визначенням переліку об'єктів, експлуатація яких повинна бути припинена;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку	2025 і 2026 роки	проведено інвентаризацію визначено перелік об'єктів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження планів приведення у відповідність з вимогами законодавства місць розміщення побутових відходів (полігонів, звалищ);	органи місцевого самоврядування суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2026 і 2027 роки	розроблено та затверджено плани	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
будівництво регіональних полігонів для відходів, що не є небезпечними, із можливістю створення окремих карт полігонів для видалення інертних чи небезпечних відходів або інших об'єктів оброблення відходів;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2025—2033 роки	побудовано регіональні полігони	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
встановлення сортувальних ліній на полігонах для відходів, що не є небезпечними, для розділення відходів, що біологічно розкладаються, та створення майданчиків для компостування з метою зменшення захоронення біовідходів;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	до 2030 року — на полігонах, які приймають до 100 тонн відходів на день, до 2033 року — на полігонах, які приймають більше 100 тонн відходів на день	встановлено сортувальні лінії створено майданчики для компостування	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, за рахунок коштів, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження проектів рекультивациі та догляду після припинення експлуатації місць розміщення побутових відходів (полігонів, звалищ), експлуатація яких повинна бути припинена згідно з переліком об'єктів оброблення відходів за результатами проведеної інвентаризації;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2026—2033 роки	розроблено та затверджено проекти рекультивациі та догляду місць розміщення побутових відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
поетапне припинення експлуатації місць розміщення побутових відходів (полігонів, звалищ), які не відповідають вимогам законодавства (після будівництва нових полігонів);	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку	2028—2033 роки	припинено експлуатацію місць розміщення побутових відходів	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
проведення рекультивації місць розміщення побутових відходів (полігонів, звалищ), які не відповідають встановленим вимогам законодавства, та догляд за ними після припинення експлуатації	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку	2027—2033 роки	рекультивовано та/або ліквідовано місця розміщення побутових відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
7. Формування державної політики у сфері управління небезпечними відходами шляхом:				
1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України таких проектів актів Кабінету Міністрів України:				
про затвердження Національного плану виконання Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі (нова редакція);	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Національного плану заходів, спрямованого на виконання зобов'язань, що впливають із членства України у Мінаматській конвенції про ртуть	Міндовкілля	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) створення інфраструктури для оброблення небезпечних відходів, зокрема:				
проведення інвентаризації та оцінки ризику місць розміщення небезпечних відходів та об'єктів оброблення небезпечних відходів;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого	2025 і 2026 роки	проведено інвентаризацію, зокрема визначено переліки об'єктів, експлуатація яких	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
визначення переліку об'єктів, експлуатація яких повинна бути припинена, та об'єктів, які будуть приведені у відповідність з вимогами законодавства;	самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Держекоінспекція		повинна бути припинена, та об'єктів, які будуть приведені у відповідність з вимогами законодавства	природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження планів припинення експлуатації, рекультивациі існуючих місць розміщення та об'єктів оброблення небезпечних відходів та догляду за ними після припинення їх експлуатації;	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації)	2027 рік	затверджено плани припинення експлуатації, рекультивациі та догляду місць розміщення та об'єктів оброблення небезпечних відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
приведення місць розміщення небезпечних відходів та об'єктів оброблення небезпечних відходів у відповідність з вимогами законодавства;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку	2028—2033 роки	приведено у відповідність з вимогами законодавства місця розміщення небезпечних відходів та об'єкти оброблення небезпечних відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
припинення експлуатації або закриття об'єктів оброблення небезпечних відходів, які не відповідають вимогам законодавства;	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Держекоінспекція Міндовкілля Мінрозвитку	2028—2033 роки	припинено експлуатацію об'єктів оброблення небезпечних відходів	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
проведення рекультивациі існуючих місць розміщення та об'єктів оброблення небезпечних відходів та догляду після припинення їх експлуатації, які не відповідають вимогам законодавства;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля Держекоінспекція	2028—2033 роки	рекультивовано місця розміщення небезпечних відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення додаткових об'єктів оброблення небезпечних відходів	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	2027—2033 роки	створено об'єкти оброблення небезпечних відходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
8. Створення інфраструктури для оброблення відходів промисловості шляхом:				міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
1) проведення інвентаризації та оцінки ризику місць розміщення відходів промисловості та їх об'єктів оброблення; визначення переліку об'єктів, експлуатація яких повинна бути припинена для приведення у відповідність з вимогами законодавства	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля Мінекономіки Мінстратегпром Міненерго	2025—2026 роки	проведено інвентаризацію та оцінку ризику місць розміщення відходів промисловості та визначено перелік об'єктів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) розроблення та затвердження планів щодо приведення місць розміщення відходів промисловості та їх об'єктів оброблення у відповідність з вимогами законодавства	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	2027 рік	затверджено плани та об'єкти оброблення відходів промисловості у відповідно до законодавства	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
3) розроблення та затвердження планів припинення експлуатації, рекультивації та догляду місць розміщення промислових відходів, об'єктів оброблення промислових відходів, які не відповідають вимогам законодавства	<p>Міндовкілля Мінстратегпром Мінекономіки</p> <p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)</p> <p>Міндовкілля Мінстратегпром Мінекономіки</p>	2026 рік	розроблено та затверджено плани	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) приведення існуючих місць розміщення відходів промисловості та об'єктів оброблення відходів промисловості у відповідність із встановленими вимогами законодавства	<p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)</p> <p>Міндовкілля Мінстратегпром Мінекономіки</p>	2028—2033 роки	приведено у відповідність з вимогами законодавства існуючі місця розміщення відходів промисловості та їх об'єкти оброблення	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
5) припинення експлуатації (закриття) об'єктів оброблення відходів промисловості, які не відповідають вимогам законодавства	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Держекоінспекція Міндовкілля Мінстратегпром Мінекономіки	2028—2033 роки	припинено експлуатацію об'єктів оброблення відходів промисловості, які не відповідають вимогам законодавства	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
6) проведення рекультивації та догляду після закриття полігонів та місць розміщення відходів промисловості, які не відповідають вимогам законодавства	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2028—2033 роки	кількість рекультивованих місць розміщення відходів промисловості	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
7) створення додаткових об'єктів оброблення відходів промисловості	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання	2027—2033 роки	створено додаткові об'єкти оброблення відходів промисловості	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти суб'єктів господарювання,

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>9. Формування державної політики у сфері управління відходами видобувної промисловості шляхом:</p> <p>1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України таких проектів актів Кабінету Міністрів України:</p>	<p>(за згодою) Міндовкілля Мінстратегпром</p>			<p>кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>про затвердження Порядку класифікації об'єктів для відходів видобувної промисловості та технічних вимог до характеристики відходів;</p>	<p>Міненерго Міндовкілля</p>	<p>у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>про затвердження Порядку розроблення, погодження, перегляду та контролю за виконанням плану управління відходами видобувної промисловості;</p>	<p>Міненерго Міндовкілля</p>	<p>у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>про затвердження Порядку закриття та утримання об'єктів для відходів видобувної промисловості після їх закриття;</p>	<p>Міненерго Міндовкілля</p>	<p>у річний строк після прийняття Закону України “Про управління</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про затвердження Порядку виявлення та обліку покинутих об'єктів для відходів видобувної промисловості, інвентаризації покинутих об'єктів для відходів видобувної промисловості, оператор яких невідомий або припинений;	Міненерго Міндовкілля	відходами видобувної промисловості” у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку призначення оператора покинутих об'єктів для відходів видобувної промисловості та типової форми договору про виконання обов'язків оператора покинутого об'єкта для відходів видобувної промисловості;	Міненерго Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку видачі, переоформлення та припинення дії дозволу на здійснення операцій з оброблення відходів видобувної промисловості;	Міндовкілля Міненерго	у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Міненерго, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про затвердження вимог до експлуатації об'єктів для відходів видобувної промисловості;	Міненерго Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку надання, перегляду, повернення, використання та методики розрахунку суми фінансового забезпечення щодо здійснення пост-експлуатаційних заходів на об'єктах для відходів видобувної промисловості	Міненерго Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про управління відходами видобувної промисловості”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) створення інфраструктури для управління відходів видобувної промисловості, зокрема:				
проведення інвентаризації та оцінки ризику місць розміщення відходів видобувної промисловості; визначення переліку об'єктів для відходів видобувної промисловості, експлуатація яких повинна бути припинена;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	2026—2027 роки	проведено інвентаризацію та оцінку ризику місць розміщення відходів промисловості визначено перелік об'єктів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
	Держекоінспекція Міндовкілля Міненерго Мінекономіки			міжнародної технічної допомоги
проведення інвентаризації та обліку покинутих місць розміщення відходів видобувної промисловості, оператор яких невідомий або припинений;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Держекоінспекція Міненерго Міндовкілля	у шестимісячний строк з дня набрання чинності Законом України “Про управління відходами видобувної промисловості”	проведено інвентаризацію та облік покинутих місць розміщення відходів видобувної промисловості	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження планів управління відходами видобувної промисловості	Міненерго Міндовкілля суб’єкти господарювання (за згодою)	2026 і 2027 роки	затверджено плани	у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти суб’єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) розроблення та затвердження: планів приведення об’єктів для відходів видобувної промисловості у відповідність з вимогами законодавства;	Міненерго Міндовкілля	2027 рік	затверджено плани	у межах фінансування, передбаченого для Міненерго, Міндовкілля, кошти суб’єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
планів закриття, рекультивації і утримання після закриття об'єктів для відходів видобувної промисловості				
4) виконання планів щодо приведення об'єктів для відходів видобувної промисловості у відповідність з вимогами законодавства	органи місцевого самоврядування суб'єкти господарювання (за згодою)	2029—2033 роки	виконано плани	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
5) виконання планів закриття, рекультивації та утримання об'єктів для відходів видобувної промисловості після їх закриття	органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою)	2029—2033 роки	виконано плани	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
10. Формування державної політики у сфері управління відходами будівництва та знесення шляхом:				
1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України проекту акта Кабінету Міністрів України щодо	Міндовкілля Мінрозвитку	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку,

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
встановлення вимог до управління відходами будівництва та знесення і визначення цільових показників щодо підготовки таких відходів до повторного використання, рециклінгу, іншого матеріального відновлення, включаючи зворотне заповнення та порядок їх виконання				кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) розроблення проекту наказу щодо проведення досліджень та розроблення національних стандартів щодо будівельної продукції, виробленої з відходів будівництва та знесення, і національних стандартів та/або кодексів усталеної практики щодо її використання в будівництві	Міндовкілля Мінрозвитку державне підприємство “УкрНДНЦ” (за згодою)	2027 рік	видано наказ державного підприємства “УкрНДНЦ”	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, державного підприємства “УкрНДНЦ”, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) удосконалення системи управління відходами від руйнувань, зокрема проведення аналітичних досліджень та напрацювання економічних моделей щодо управління відходами від руйнувань	Мінрозвитку інші заінтересовані державні органи (за згодою)	2025 і 2026 роки	проведено аналітичні дослідження та напрацьовано економічні моделі	у межах фінансування, передбаченого для Мінрозвитку, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) створення інфраструктури для оброблення відходів будівництва та знесення, зокрема створення	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська	2025—2033 роки	створено локальні та регіональні об’єкти	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
локальних та регіональних об'єктів оброблення відходів будівництва та знесення	міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)		оброблення відходів будівництва та знесення	органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
11. Формування державної політики у сфері управління відходами, що утворилися через пошкодження (руйнування) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, шляхом удосконалення системи та створення інфраструктури для управління відходами від руйнувань, зокрема формування мережі локальних та регіональних мобільних установок оброблення відходів від руйнувань	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля	2025—2033 роки	забезпечено функціонування установок на територіях, що зазнали руйнувань	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
12. Формування державної політики у сфері управління				

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
відходами сільського господарства шляхом:				
1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України проекту акта Кабінету Міністрів України про приведення у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу нормативно-правового акта про затвердження вимог до використання і зберігання агрохімікатів та відходів від їх використання	Міндовкілля Мінагрополітики	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінагрополітики, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) створення інфраструктури для управління відходами рослинного походження, зокрема:				
створення об'єктів з анаеробного розкладання відходів рослинного походження;	Мінагрополітики Міндовкілля суб'єкти господарювання (за згодою)	2025—2033 роки	створено об'єкти з анаеробного розкладання відходів рослинного походження	у межах фінансування, передбаченого для Мінагрополітики, Міндовкілля, кошти суб'єктів господарювання кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення об'єктів для рециклінгу відходів рослинного походження	Мінагрополітики Міндовкілля суб'єкти господарювання (за згодою)	2025—2033 роки	створено об'єкти рециклінгу відходів	у межах фінансування, передбаченого для Мінагрополітики, Міндовкілля, кошти суб'єктів

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>3) створення інфраструктури для управління відходами тваринного походження, зокрема:</p> <p>проведення інвентаризації об'єктів із зберігання, оброблення відходів тваринного походження та тваринних екскрементів для приведення їх кількості та потужностей у відповідність з потребами оброблення відходів (зокрема мобільних установок у разі виникнення спалаху інфекційних захворювань);</p>	<p>Держпродспоживслужба Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля</p>	<p>2025 і 2026 роки</p>	<p>рослинного походження</p> <p>проведено інвентаризацію</p>	<p>господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p> <p>у межах фінансування, передбаченого для Держпродспоживслужби, Міндовкілля, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>створення об'єктів оброблення відходів тваринного походження</p>	<p>Держпродспоживслужба Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля</p>	<p>2025—2033 роки</p>	<p>створено об'єкти оброблення відходів тваринного походження</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Держпродспоживслужби, Міндовкілля, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
4) вдосконалення управління хімічними засобами захисту рослин, зокрема:				міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення та ведення реєстру місць зберігання непридатних до використання і заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин, тари від них, відходів промисловості групи стійких органічних забруднювачів та їх інвентаризація;	Міндовкілля МОЗ Мінагрополітики Держекоінспекція Держпродспоживслужба Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2025—2030 роки	проведено інвентаризацію та створено реєстр	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, МОЗ, Мінагрополітики, Держекоінспекції, Держпродспоживслужби, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
здійснення заходів з ліквідації накопичень, непридатних до використання і заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин, тари від них, відходів промисловості групи стійких органічних забруднювачів, очищення та реабілітації	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2026—2030 роки	ліквідовано накопичення та очищено забруднені ділянки	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
забруднених ними земельних ділянок;	Міндовкілля			допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження планів заходів щодо ліквідації накопичень непридатних хімічних засобів захисту рослин, очищення та реабілітації забруднених ними земельних ділянок;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінагрополітики Мінекономіки	2025—2027 роки	розроблено та затверджено плани заходів	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
розроблення та затвердження плану заходів щодо недопущення завезення та використання контрафактних хімічних засобів захисту рослин	Міндовкілля Мінекономіки Мінагрополітики Держекоінспекція	2025 і 2026 роки	розроблено та затверджено плани заходів	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, Мінагрополітики, Держекоінспекції, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

13. Формування державної політики та створення

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
інфраструктури у сфері управління медичними відходами шляхом:				
1) розроблення таких проектів наказів:				
про внесення змін до Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами;	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження вимог щодо безпечності для здоров'я людини під час утворення, збирання, тимчасового зберігання, перевезення, оброблення відходів;	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Порядку управління медичними відходами, зокрема вимог щодо безпечності для здоров'я людини під час утворення, збирання, зберігання, перевезення, оброблення таких відходів;	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	зареєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Методичних рекомендацій щодо аналізу ризиків для здоров'я людини відходів та об'єктів оброблення відходів	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	прийнято наказ МОЗ	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
про встановлення вимог щодо безпечності для здоров'я людини продукції, що виробляється з відходів;	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	zareєстровано наказ в Мін'юсті	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Методичних рекомендацій щодо визначення рівня небезпечності відходів	МОЗ Держпродспоживслужба	2029 рік	прийнято наказ МОЗ	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) створення інфраструктури для управління медичними відходами, зокрема проведення інвентаризації об'єктів збирання та оброблення медичних відходів та визначення потреби у збільшенні існуючих потужностей та створенні додаткових об'єктів	МОЗ Міндовкілля Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) заклади охорони здоров'я	2025 і 2026 роки	проведено інвентаризацію	у межах фінансування, передбаченого для МОЗ, Міндовкілля, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти закладів охорони здоров'я, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) створення об'єктів для збирання, зберігання та оброблення медичних відходів	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації органи місцевого	2026—2030 роки	створено об'єкти для збирання, зберігання та оброблення	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
	самоврядування(за згодою) МОЗ Держпродспоживслужба суб'єкти господарювання (за згодою)		медичних відходів	охорони навколишнього природного середовища, в межах фінансування, передбаченого для МОЗ, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
14. Формування державної політики та створення інфраструктури у сфері управління відходами упаковки шляхом:				
1) розроблення і подання проекту акта Кабінету Міністрів України про встановлення вимог до маркування та дизайну упаковки, обмежень щодо використання небезпечних речовин в упаковці	Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про упаковку та відходи упаковки”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) розроблення і подання на затвердження національних стандартів для упаковки	Міндовкілля державне підприємство “УкрНДНЦ”	у річний строк після прийняття Закону України “Про упаковку та відходи упаковки”	прийнято національний стандарт	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) створення інфраструктури для збирання, зберігання, підготовки до повторного використання,	організації розширеної відповідальності виробника (за згодою)	2025—2030 роки	створено інфраструктуру	кошти організацій розширеної відповідальності виробника, кошти суб'єктів

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
рециклінгу, іншого відновлення відходів упаковки	суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля			господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
15. Формування державної політики та створення інфраструктури у сфері управління відходами електричного та електронного обладнання шляхом:				
1) розроблення і подання проекту акта Кабінету Міністрів України про встановлення вимог до збирання, зберігання та оброблення електричного та електронного обладнання	Міндовкілля	у річний строк після прийняття Закону України “Про електричне та електронне обладнання та відходи електричного та електронного обладнання”	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) розроблення національних стандартів для відходів електричного та електронного обладнання	Міндовкілля державне підприємство “УкрНДНЦ”	у річний строк після прийняття Закону України “Про електричне та електронне обладнання та відходи електричного та	прийнято національний стандарт	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
3) проведення інвентаризації об'єктів із збирання та оброблення відходів електричного та електронного обладнання для визначення потреби у збільшенні існуючих та створенні додаткових об'єктів оброблення відходів електричного та електронного обладнання	органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля	електронного обладнання” 2025 і 2026 роки	проведено інвентаризацію	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) створення інфраструктури для збирання та оброблення відходів електричного та електронного обладнання	органи місцевого самоврядування (за згодою) організації розширеної відповідальності виробника (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля	2025—2030 роки	створено інфраструктуру	у межах фінансування, передбаченого для органів місцевого самоврядування, кошти, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами (якщо не впроваджено систему розширеної відповідальності виробника), кошти організацій розширеної відповідальності виробника, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>16. Формування державної політики та створення інфраструктури у сфері управління відходами батарей та акумуляторів шляхом:</p>				
<p>1) забезпечення розроблення національних стандартів для батарей та акумуляторів</p>	<p>Міндовкілля державне підприємство “УкрНДНЦ”</p>	<p>у річний строк після прийняття Закону України “Про батареї, акумулятори та відходи батарей та акумуляторів”</p>	<p>прийнято національний стандарт</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>2) проведення інвентаризації об’єктів із збирання та оброблення відходів, батарей та акумуляторів для визначення потреби у збільшенні існуючих та створенні додаткових об’єктів</p>	<p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) Міндовкілля органи місцевого самоврядування (за згодою)</p>	<p>2025 і 2026 роки</p>	<p>проведено інвентаризацію</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>3) створення інфраструктури для збирання та оброблення відходів батарей та акумуляторів</p>	<p>органи місцевого самоврядування (за згодою) суб’єкти господарювання (за згодою)</p>	<p>2025—2030 роки</p>	<p>створено інфраструктуру</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>17. Формування державної політики у сфері управління транспортними засобами, знятими з експлуатації, шляхом:</p> <p>1) розроблення і подання Кабінету Міністрів України таких проектів актів Кабінету Міністрів України:</p> <p>про затвердження вимог щодо приймання, розбирання транспортних засобів, знятих з експлуатації;</p> <p>про затвердження Порядку оброблення відходів, що утворилися після розбирання транспортних засобів, знятих з експлуатації</p>	<p>Міндовкілля</p> <p>Міндовкілля МВС</p> <p>Міндовкілля</p>	<p>2026 рік</p> <p>2027 рік</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p> <p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>самоврядування, кошти, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p> <p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p> <p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
2) створення інфраструктури для збирання, зберігання, розбирання транспортних засобів, знятих з експлуатації, повторного використання та відновлення відходів, що утворилися після розбирання транспортних засобів, знятих з експлуатації, зокрема:				допомоги, інші не заборонені законом джерела
проведення інвентаризації об'єктів з оброблення транспортних засобів, знятих з експлуатації, та визначення потреби у збільшенні існуючих та створенні додаткових об'єктів з оброблення транспортних засобів, знятих з експлуатації;	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля	2025 і 2026 роки	проведено інвентаризацію	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
створення інфраструктури для збирання, зберігання, розбирання транспортних засобів, знятих з експлуатації, повторного використання та відновлення відходів, що утворилися після розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання	2025—2030 роки	створено інфраструктуру	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>18. Формування державної політики та створення інфраструктури у сфері управління відходами мастил (олив) та шин шляхом:</p>	<p>(за згодою) Міндовкілля</p>			<p>допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>1) створення інфраструктури для збирання, зберігання, підготовки до повторного використання, регенерації, іншого відновлення відходів мастил (олив)</p>	<p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) організації розширеної відповідальності виробника (за згодою) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля</p>	<p>2025—2030 роки</p>	<p>створено інфраструктуру</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти суб'єктів господарювання, кошти організацій розширеної відповідальності виробника, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>2) створення інфраструктури для збирання, зберігання, підготовки до повторного використання та відновлення відходів шин</p>	<p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) організації розширеної відповідальності виробника (за згодою)</p>	<p>2025—2030 роки</p>	<p>створено інфраструктуру</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти організацій розширеної відповідальності виробника, кошти суб'єктів</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>19. Створення ефективної системи управління осадом стічних вод та інфраструктури для оброблення осаду стічних вод шляхом створення нових та збільшення існуючих потужностей об'єктів оброблення осаду стічних вод</p>	<p>органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Міндовкілля</p> <p>Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації)</p> <p>органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мініфраструктури оператори комунальних об'єктів з очищення стічних вод</p>	<p>2025—2033 роки</p>	<p>створено нові та збільшено існуючі потужності об'єктів та установок осаду стічних вод</p>	<p>господарювання, інші не заборонені законом джерела</p> <p>у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>20. Здійснення заходів на національному рівні щодо зменшення захоронення біовідходів, зокрема:</p> <p>1) розроблення та затвердження плану заходів щодо зменшення обсягів захоронення відходів, що біологічно розкладаються</p>	<p>Міндовкілля Мінрозвитку Мінекономіки Мінагрополітики</p>	<p>2027 рік</p>	<p>розроблено та затверджено план заходів</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінрозвитку, Мінекономіки, Мінагрополітики, кошти фонду</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
2) включення до регіональних та місцевих планів управління відходами заходів щодо зменшення захоронення відходів, що біологічно розкладаються	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Мінагрополітики МОЗ Держпродспоживслужба	2027 рік	заходи включено до регіональних та місцевих планів управління відходами	охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) реалізація пілотних проектів для впровадження системи збирання та оброблення відходів, що біологічно розкладаються, які утворюються у закладах громадського харчування, торгівлі та ринків	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) суб'єкти господарювання (за згодою) Мінагрополітики Мінрозвитку	2027—2029 роки	реалізовано пілотні проекти	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
	Міндовкілля МОЗ Держпродспоживслужба			суб'єктів господарювання, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
4) будівництво об'єктів компостування відходів від зелених насаджень з об'єктів благоустрою	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку	2025—2033 роки	створено об'єкти для компостування відходів зелених насаджень	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
5) створення установок для попереднього оброблення біорозкладної фракції побутових відходів на території комплексів механіко-біологічного оброблення відходів або території регіональних полігонів	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Мінагрополітики МОЗ Держпродспоживслужба	2026—2028 роки	створено установки для попереднього оброблення	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
6) впровадження систем для використання біогазу, отриманого від дегазації відходів, що біологічно розкладаються	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Міндовкілля Мінрозвитку Мінагрополітики МОЗ Держпродспоживслужба	2026—2029 роки	впроваджено системи для використання біогазу	у межах фінансування, передбаченого для місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
7) розроблення та впровадження національних стандартів, гармонізованих із стандартами ЄС, для компосту та дигестату, вироблених з біовідходів	Міндовкілля Мінагрополітики Держпродспоживслужба державне підприємство “УкрНДНЦ”	2026—2028 роки	прийнято наказ державного підприємства “УкрНДНЦ”	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінагрополітики, Держпродспоживслужби, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
8) ознайомлення з практикою домашнього компостування біовідходів утворювачами на присадибних, дачних і садових ділянках	Міндовкілля МОН Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою)	2025—2028 роки	проведено кампанії з ознайомлення з практикою домашнього компостування	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
9) проведення інформаційно-навчальної кампанії серед населення щодо управління відходами, що біологічно розкладаються	Міндовкілля МОН Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації органи місцевого самоврядування (за згодою)	2026—2033 роки	проведено інформаційні кампанії	допомоги, інші не заборонені законом джерела у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
10) впровадження систем для роздільного збирання біовідходів	Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації (військові адміністрації) органи місцевого самоврядування (за згодою) Мінрозвитку Міндовкілля Мінекономіки Мінагрополітики Держпродспоживслужба	2029—2033 роки	впроваджено системи роздільного збирання відходів, що біологічно розкладаються	у межах фінансування, передбаченого для Мінрозвитку, Міндовкілля, Мінекономіки, Мінагрополітики, Держпродспоживслужби, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, кошти фонду охорони навколишнього природного середовища, кошти, що формуються під час надходжень від тарифів на послуги з управління побутовими відходами, кошти

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
<p>21. Здійснення заходів на національному рівні щодо запобігання утворенню відходів, зокрема:</p> <p>1) формування державної політики у сфері запобігання утворенню відходів шляхом розроблення і подання Кабінету Міністрів України проектів актів Кабінету Міністрів України:</p> <p>про затвердження заходів щодо стимулювання закладів харчування та торгових мереж до зниження цін на продукти, у яких закінчується строк придатності;</p>	<p>Міндовкілля Мінекономіки</p>	<p>2026 рік</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p> <p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>
<p>про затвердження Порядку зменшення утворення відходів харчових продуктів у первинному виробництві, переробці та виробництві, роздрібній торгівлі та інших видах дистрибуції харчових продуктів, ресторанах та закладах</p>	<p>Міндовкілля Мінагрополітики Мінекономіки Держпродспоживслужба</p>	<p>2027 рік</p>	<p>подано Кабінету Міністрів України проект акта</p>	<p>у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, Мінагрополітики, Держпродспоживслужби, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела</p>

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
громадського харчування, а також у домогосподарствах;				
про затвердження переліку матеріалів та сировини, які є критично важливими для української економіки, з метою виявлення їх у відходах та забезпечення рециклінгу і відновлення ресурсів;	Міндовкілля Мінекономіки	2027 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
про затвердження Правил для роздрібних та інших торговельних мереж, закладів громадського харчування щодо використання продукції в багаторазових контейнерах з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог	Міндовкілля Мінекономіки	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
2) здійснення інших заходів запобігання утворенню відходів, зокрема:				
внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання оголошення припинення статусу відходів” щодо розширення переліку видів відходів, щодо яких може бути оголошено припинення статусу відходів, та додавання критеріїв	Міндовкілля	2026 рік	подано Кабінету Міністрів України проект акта	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
оголошення припинення статусу відходів для цих видів відходів; впровадження найкращих доступних технологій і методів управління у процесі промислового виробництва для зменшення та запобігання утворенню відходів	Міндовкілля	2025—2028 роки	впроваджено інструменти стимулювання та заохочення	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
3) підвищення обізнаності населення щодо запобігання утворенню відходів шляхом: розроблення та впровадження програм підвищення кваліфікації, проведення тренінгів та семінарів для працівників органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання, громадськості з питання запобігання утворенню відходами;	Міндовкілля Мінекономіки	2028 рік	проведено тренінги та семінари	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, Мінекономіки, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела
інтеграції теми запобігання утворенню відходів та принципів циркулярної економіки в освітні програми закладів загальної середньої та вищої освіти, включно з практичними заняттями та проектами;	МОН	2025 і 2026 роки	затверджено програми освіти, проведено освітні заходи	у межах фінансування, передбаченого для МОН, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Індикатори виконання	Джерела фінансування
проведення інформаційних кампаній щодо заохочення повторного використання, ремонту продукції, зокрема електричного та електронного обладнання, текстилю, меблів та інших товарів	Міндовкілля	2025—2033 роки	проведено інформаційні кампанії	у межах фінансування, передбаченого для Міндовкілля, кошти міжнародної технічної допомоги, інші не заборонені законом джерела

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядження Кабінету Міністрів України
від 27 грудня 2024 р. № 1353-р

ПЕРЕЛІК
актів Кабінету Міністрів України, що втратили чинність

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 117 “Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року” (Офіційний вісник України, 2019 р., № 22, ст. 783).
 2. Пункт 54 змін, що вносяться до актів Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2019 р. № 850 (Офіційний вісник України, 2019 р., № 78, ст. 2697).
 3. Пункт 189 змін, що вносяться до актів Кабінету Міністрів України з питань діяльності Міністерства енергетики та захисту довкілля, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1065 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 2, ст. 62).
 4. Пункт 161 змін, що вносяться до актів Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. № 826 (Офіційний вісник України, 2020 р., № 76, ст. 2432).
-